

1.9. lica. 10. A. C. 9. C.

*Gondis...
De Vita Diego.*

Rater ambrosius tua mihi munuscula p-
ferēs; detulit simul & suauissimas lras: q̄
a principio amicitiarū fidē probate iā fi-
dei & ueteris amicitie noua preserebant.

2883

Vera eīm illa necessitudo ē & xp̄i glutino copulata:
qm̄ nō utilitas rei familiaris: nō presētia tātū corpo-
rū nō subdola: & palpās aduatio: sed dei timor & di-
uinarū scripturarū studia cōciliāt. Legim⁹ in ueteri-
bus historiis quōsdā iustrasse puincias: nouos adiu-
se pp̄los: maria trāsisse: ut eos quos ex libris nouerāt
coram quoq; uiderēt. Sic pythagoras mēphiticos ua-
tes: sic plato ēgyptū & architā tarentinū eaq; orā yta-
lie q̄ quōdam magna grecia dicebat: laboriosissime
peragrauit: ut q̄ athenis magister erat & potēs cuius
q; doctrinas academie gymnasia psonabant fieret pe-
grin⁹ atq; discip̄s: malens aliena uerecūde discere: q̄
sua imp̄ udēter i gerere. Deniq; cū lras quasi toto or-
be fugiētes psequitur: captus a piratis & uenūdatus
tyrāno crudelissimo paruit: ductus captiu⁹ uict⁹ &
seruus: tamē q̄a philosophus maior emēte se fuit. Ad
titū liuiū lacteo eloquētie fōte manātem de ultimis
hispanie galliarūq; finib⁹ quōsdā uenisse nobiles le-
gimus: & quos ad cōtēplationē suī roma nō traxerat
unius hois fama perduxit. Habuit illa etas inauditū
oībus seculis: celebrādūq; miraculū: ut urbē tantā i-
gressi aliud extra urbē quererēt. Apollonius siue ille
magnus ut uulgus loquitur siue philosophus: ut py

In Prophecy, Evang & Apocalypsim.

thagorici tradūt: intrauit per las ptransiuit caucasū.
 Albanos: scythas massagetas: opulētissima in die reg
 na penerrauit: & ad extremū latissimo phylon amne
 transmissio puenit ad bragmanas ut hiarthā ī trono
 sedentē aureo & de tantali fonte potantē inter pau
 cos discipulos de natura de morib⁹ ac de cursu dierū
 & syderū audiret docentē. Inde p elamitas. babylo
 nis. chaldeos. medos. assyrios. parthos. syros. pheni
 ces. arabes. palestinos. reuersus ad alexādiā perrexit
 ad ethiopiā. ut gymnosophystas & famosissimā solis
 mensā uideret ī sabulo. Inuenit ille uir ubiq; qd̄ dis
 ceret: & semp proficiēs sēper se melior fieret. Scrip
 sit sup hoc plenissime octo uoluminib⁹ philostrat⁹.

Vid loquar de seculi hominibus: cum apos
 tolus Paulus uas electionis & magister gen
 tium qui de conscientia tanti in se hospitis
 loquebatur dicens: an experimentū queritis eius qui
 in me loquitur christ⁹: post damascū arabiamq; lus
 tratam ascendit hierosolymā: ut uideret perrū & mā
 sir apud eum diebus quindecim. Hoc eīm mysterio
 hebdoadis & octoadis futurus gentium predicator
 instruendus erat. Rursūq; post annos quatuordecim
 assumpto barnaba & tito exposuit cū apostolis euan
 gelium: ne forte in uacuum curreret aut cucurrisset
 Habet nescio quid latentis energie uiue uocis actus
 & in aures discipuli de auctoris ore transfusa forti⁹

Ancta q̄ppe rusticitas solū sibi p̄dest: & q̄n-
tū edificat ex uite merito eccliam xp̄i: tantū
nocet si destruentib⁹ nō resistat. Malachias
p̄pheta imo p̄ malachiā dñs interrogauit sacerdotes
legē. In tātū sacerdotis officiū est: interrogatū respō-
dere de lege. Et ī deuteronomio legim⁹. Interroga pa-
trē tuū & annūciabit tibi maiores tuos & dicēt tibi.
In psalmo quoq; cētēsimodecimooctauo. Cantabiles
mihi erāt iustificatiōes tue ī loco p̄grinatiōis mee.
& ī descriptiōe iusti uiri: cū eū arbori uite dauid q̄ ē
ī paradiso cōpararet iter ceteras uirtutes hoc etiā ītu-
lit. In lege dñi uolūtas ei⁹: & ī lege ei⁹ meditabit die
ac nocte Daniel ī fine sacratissime uisiōis ait. iustos ful-
gere q̄si stellas & itelligētes. i. doctos q̄si firmamētū
Vides q̄ntū iter se distāt iusta rusticitas: & docta ius-
titia Alii stellis: alii celo cōparant. quāq; iuxta hebraicā
ueritatē utrūq; de eruditis possit itelligi. Ita ei⁹ apud
eos legim⁹. q̄ at docti fuerit fulgebūt q̄si splendor fir-
mamētū: & q̄ ad iustitiā erudiūt multos: q̄si stelle ī p̄-
petuas eternitates. Cur dicit paulus ap̄ls uas electio-
nis. Nepe q̄a uas legis & scripturarū scārū erat arma-
riū Pharisei stupēt ī dñi doctrina: & mirāt ī petro &
iohāne quō legē sciāt cū lras nō didicerūt. Quicqd ei⁹
aliis exercitatio: & quotidiana ī lege meditatiō tribu-
ere solet: illis hoc sp̄s fact⁹ suggerēbat. Et erāt iuxta
qd scriptū ē docibiles deo. Duodecī annos saluator
īpleuerat: & ī tēplo sedēs de questionib⁹ legis inter-

rogas magis docet dū prudēter interrogat. Nisi for
 te rusticū Petrū. rusticū Iohānē dicim⁹: quorū uter-
 q; dicere poterat: & si imperit⁹ sermone nō tantū sci-
 entia Iohānes rusticus: piscator indoct⁹. Et unde illa
 uox obsecro. In principio erat uerbum & uerbū erat
 apud deū: & deus erat uerbū. Logos grece multa sig-
 nificat. Nam & uerbū ē: & ratio: & supputatio: & ca-
 usa uniuscuiusq; rei: per quā sūt singula q̄ subsistūt:
 que uniuersa recte intelligimus in christo.

h Oc doct⁹ Plato nesciuit: hoc Demosthe-
 nes ignorauit. Perdā inquit sapientiā sa-
 pientiū: & prudentiā prudentiū reproba-
 bo. Vera sapiētia perdet falsam sapiētiā:
 & quāq; stulticia predicatione i cruce sit: tamē pau-
 lus sapiētiā loquitur inter pfectos. Sapiētiā autē
 nō seculi istius que destruitur: nec principū hui⁹ se-
 culi: sed loquitur dei sapiētiā in mysterio abscondi-
 tam: quā predest inauit deus ante secula. Dei sapiētia
 xps est. Christus enim dei uirtus & dei sapiētia. Hec
 sapiētia in mysterio abscondita est de qua & noni-
 psalmi titulus prenotat pro occultis filiis: in quo sūt
 omnes thesauri sapiētie & sciētie dei absconditi. Et
 qui in mysterio absconditus erat: predestinatus ante
 secula: predestinatus autē & prefiguratus i lege & p-
 phetis. Vnde & pphete appellabātur uidentes: q̄a ui-
 debāt eum quē ceteri nō uidebāt. Abrahā uidit diem

eius: & letatus est. Apiebant celi ezechieli: quod populo peccatori clausi erant. Reucla inquit dauid oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est: & reuelatione opus est ut intelligat: ac reuelata facie dei gloria contempleretur. Liber in apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras ut legat: respondebit tibi. Non possum. Signatus est enim. Quamvis homines dicunt se nosse litteras: tenent signatum librum nec aperire possunt: nisi ille referauerit qui habet clauem dauid qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit. In actibus apostolorum factus eunuchus: imo factus uir sic enim eum sancta scriptura cognominat: eum legeret esaiam prophetam: interrogatus a philippo putas ne intelligis que legis respondit. Quo possum: nisi aliquis me docuerit: ego ut de me loquar interim: nec sanctior sum hoc eunuchus: nec studiosior: qui de ethiopia: id est de extremis finibus mundi uenit ad templum reliquit aula regiam: & tantus amator legis fuit diuine atque scientie: ut etiam in uehiculo litteras legeret sacras. Et tamen cum librum teneret: & uerba domini in cogitatione conciperet lingua uelueret: labiis personaret: ignorabat eum quem in libro nesciens uenerabatur. Venit philippus ostendit ei iesum: qui clausus latebat in littera. O mira doctoris uirtus. Eadem hora credidit Eunuchus: baptizatur: fidelis & sanctus magister efficitur de discipulo plus in deserto fonte ecclesie: quam inaurato synagoge templo repperit.

h Ec a me perstricta sunt breuiter: neque enim
epistolaris angustia euagari longius patie-
bat: ut intelligeres te in scripturis sacris si-
ne preiugio & monstrata semita non posse in-
gredi. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philosophis,
geometris, dialecticis, musicis, astronomicis, astrolo-
gis, medicis, quorum scientia mortalibus satis uel utilis-
sima est: & in tres partes scinditur in doctrinam, rationem
& usum. Ad minores artes ueniamus: & que non tam lingua
quam manu administrantur, Agricole, Cementarii, Fabri
metallorum lignorumque cesores, Lanarii quoque & fullo-
nes, & ceteri qui uariam suppellectilem & uilia opus-
cula fabricant: absque doctore esse non possunt quod cu-
piunt. Quod medicorum est promittunt medici, tractant
fabrilia fabri, sola scripturarum ars est: que sibi passim
omnes uendicant. Scribimus indocti doctique poemata
passim, Hanc garrula anus, hanc delirus senex: hanc
sophista uerbosus, hanc uniuersum presumunt, lacerant do-
cent antequam discant. Alii adducto supercilio gradia uer-
ba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris phi-
losophantur. Alii discunt pro pudor a feminis: que uiros
doceant & ne parum hoc sit quadam facilitate uerborum
immo audacia: edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt.
Taceo de meis similibus: qui si forte ad scripturas san-
ctas post seculares litteras uenerint: & sermone com-
posito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc
legem dei putant. Nec scire dignantur quid prophete quod

apostoli senserint. sed ad sensū suū incōgrua aptāt te
stimonia quasi grāde sit. & nō uiciofissimū dicēdi ge
nus deprauare sentētias: & ad uoluntatē suā sacram
scripturarū trahere repugnantē. Quasi nō legerim⁹
homero centonas: & uirgilio centonas: ac nō sic etiā
& maronē sine christo possimus dicere christianum
quia scripserit. Iā redit & uirgo: redeūt saturnia reg
na. iam noua ptogenies celo dimittitur alto Et patrē
loquentē ad filiū. Nate mee uires mea magna potē
tia solus. Et post uerba saluatoris ī cruce. Talia psta
bat memorans fixusq; manebat. Puerilia sunt hec. &
circulorum ludo similia docere qd' ignores: imo ut
cū stomacho loqr: nec hoc qdē scire q; nescias.

2° Idelicet manifestissima ē genesis: in q̄ de
creatura mūdi: de exordio generis huma
ni: de diuisione terre: de cōfusione lingua
rum: de descensioe usq; ad egyptū scribit
hebreorū. Patet exodus cū decē plagis cū decalogo:
cū mysticis diuinisq; preceptis. In promptu ē leuiti
cus liber: ī quo singula sacrificia immo singule pene
syllabe & uestes aarō & totus ordo leuiticus spirant
celestia sacramēta. Numeri uero nō est toti⁹ arithme
tica & pphetie balaā & q̄dragīta duarū mātionū per
heremū mysteria cōtinēt. Deutronomiū uero secūda
lex: & euāgelice legis prefiguratio nōne sic ea habet
q̄ priora sūt: ut tamē noua sint oīa de ueterib⁹. Huc

liber *de antiquitate*
 usq; moyses: hucusq; p̄tatheucus: quib⁹ quinq; uer
 bis lo qui se uelle ap̄s i ecclesia gl̄iatur. Iob exēplar pa
 tiētē q̄ nō mysteria suo sermone cōplectitur. Prosa i
 cipit uersu labitur: pedestri sermone finit: omēs q; le
 ges dialectice p̄positiōe. assūptiōe. cōfirmatiōe. cōclu
 sione determinat. Singula in eo uerba plena sūt sensū
 bus: & ut de ceteris filēa: resurrectionē corporū sic p̄
 phetat: ut nullus de ea manifesti⁹ & cautius scripse
 rit. Scio inquit q̄ redēptor me⁹ uiuit: & i nouissimo
 die de terra surrecturus sū: & rur sū circūdabor pelle
 mea: & i carne mea uidebo deū quē uisurus sū ego ip
 se: & oculi mei cōspecturi sūt & nō alius. Reposita ē
 hec spes mea i sinu meo. Veniā ad iesū naue qui typū
 dñi nō solū in gestis: uerū etiā in noīe p̄fert. Trāsit
 iordanē: hostiū regna subuertit: diuidit terrā uictō
 ri populo: & p̄ singulas urbes uiculos: mōtes flumīa
 torrētes atq; cōfinia ecclesie celestis q; hierusalē sp̄ua
 lia regna descripsit. In iudicum libro quot p̄cīpes
 populi tot figure sūt. Ruth moabitis esaiē explet ua
 ticiniū dicētis Emitte agnū dñe dñatorem terre: de
 petra deserti ad montē filie syon. Samuel i heli mor
 tuo & in occisiōe saul ueterē legem abolitā mōstrat.
 porro in sadoch atq; dauid noui sacerdotii nouiq; im
 perii sacramēta testat. Malachim. i. terti⁹ & q̄rtus re
 gū liber a solomone usq; ad ieroniā: & a ieroboā filio
 nabath usq; ad osee q̄ duct⁹ est i assyrios: regnū iuda
 & regnū describit israel Si historiam respicias uerba

liber
de antiquitate
liber

liber
de antiquitate

liber

liber

liber

liber

liber

liber

liber

liber

simplicia sūt: si in lris sensū latētē inspexeris: ecclie
paucitas & hereticorū cōtra eccliā bella narrāt. Duo
decī pphete ī unī⁹ uoluminis angustias coartati mī
to aliud q̄ sonāt: ī lra pfigurāt. Osce crebro noīat ef-
fraim samariā ioseph iezrahel: & uxore fornicariā &
fornicatiois filios: & adulterā cubiculo clausā mariti:
mīto tpe sedere uiduā: & sub ueste lugubri mariti ad
se reditū p̄stolari. Ioel fili⁹ fatuel describit terrā duo
decī tribuū: eruca bruco locusta: rubigine uastate cō
suptā & post euerzionē prioris ppli effusū iri spm sa
ctū sup seruos dei & ancillas. i. super cētū uiginti cre
dentiū nomina: & effusū iri in cenaculo syon. Qui cē
tum uiginti ab uno usq; ad quīdecī paulatī & per l.
cremēta surgētes: quīdecī graduū numerū efficiūt
qui ī psalterio mystice cōtinētur. Amos pastor & rus
ticus & ruborū mora dstringēs paucis uerbis expli
cari nō potest. Quis enim digne exprimat tria & q̄t.
tuor scelera damasci & gazē tyri & idumee & filiorū
ammō & moab: & ī septimo & octauo gradu iude &
israhel. Hic loquitur ad uaccas pingues q̄ sūt in sama
rie monte: & ruiturā domū maiorē minorēq; testat.
Ipc cernit uictorē locuste: & stantē dominū sup mu
rum litum uel adamantinū & uncinū pomorū attra
hentē supplicia peccatoribus. & famē in terra: nō fa
mē panis nec sitim aque: sed audiendi uerbū dci. Ab
dias qui interpretatur seruus domini pertonat cōtra
edom & sāguinē terrenūq; fratē: fratris quoq; iacob

semper emulū hasta percutit spiritali. Ionas pulcher
 rima colūba naufragio suo passionē dñi prefigurās
 mundū ad penitentiā reuocat: & sub nomine niniue
 gentibus salutē nunciat. Micheas demorasthi cohe-
 res xpi: uastationē annūciat filie latronis: & obsidio-
 nem ponit cōtra eam: quia maxillā pcusserit iudicis
 israel. Naum cōsolator orbis increpat ciuitatē sāgui-
 nū & post euerisionē illius loquitur: ecce sup mōtes pe-
 des euāgelizātis q̄ annūciantis pacem. Abacuc lucta-
 tor fortis & rigid⁹ stat sup custodiā suā: & figit gra-
 dum sup munitionē ut xpm in cruce contēpletur: &
 dicat: operuit celos gl̄ia eius: & laudis eius plena est
 terra: splendor ei⁹ ut lux erit: cornua in manib⁹ ei⁹
 ibi abscondita est fortitudo eius. Sophonias specula-
 tor & archanorū dei cognitor audit clamorē a porta
 piscinum: & eiulatū a secunda: & contritionem a colli-
 bus. Indicit quoq; ululatū habitatoribus pile: q̄a co-
 tuit omnis populus chanaā: dispersi sūt uniuersi q̄
 inuoluti erant argēto. Aggeus festiuus & letus qui
 seminauit in lachrymis ut ī gaudio meteret: destruc-
 tū tēplū edificat: deūq; patrē inducit loquetē: adhuc
 unū modicūq; & ego cōmouebo celū & terrā & ma-
 re & aridam: & mouebo omnes gentes: & ueniet desi-
 deratus cunctis gentibus. Zacharias memor dñi sui
 multiplex in prophetia: iesum uestibus sordidis idu-
 tum: & lapidem oculorū septem: candelabrumq; au-
 reū cum totidē lucernis quot oculis: duas quoq; oli-

[Marginal notes in Latin script, including:
7:22: huy,
7:23: huy,
7:24: huy,
7:25: huy,
7:26: huy,
7:27: huy,
7:28: huy,
7:29: huy,
7:30: huy,
7:31: huy,
7:32: huy,
7:33: huy,
7:34: huy,
7:35: huy,
7:36: huy,
7:37: huy,
7:38: huy,
7:39: huy,
7:40: huy,
7:41: huy,
7:42: huy,
7:43: huy,
7:44: huy,
7:45: huy,
7:46: huy,
7:47: huy,
7:48: huy,
7:49: huy,
7:50: huy,
7:51: huy,
7:52: huy,
7:53: huy,
7:54: huy,
7:55: huy,
7:56: huy,
7:57: huy,
7:58: huy,
7:59: huy,
7:60: huy,
7:61: huy,
7:62: huy,
7:63: huy,
7:64: huy,
7:65: huy,
7:66: huy,
7:67: huy,
7:68: huy,
7:69: huy,
7:70: huy,
7:71: huy,
7:72: huy,
7:73: huy,
7:74: huy,
7:75: huy,
7:76: huy,
7:77: huy,
7:78: huy,
7:79: huy,
7:80: huy,
7:81: huy,
7:82: huy,
7:83: huy,
7:84: huy,
7:85: huy,
7:86: huy,
7:87: huy,
7:88: huy,
7:89: huy,
7:90: huy,
7:91: huy,
7:92: huy,
7:93: huy,
7:94: huy,
7:95: huy,
7:96: huy,
7:97: huy,
7:98: huy,
7:99: huy,
7:100: huy,

[Marginal notes in Latin script, including:
13: 1: 100
13: 2: 100
13: 3: 100
13: 4: 100
13: 5: 100
13: 6: 100
13: 7: 100
13: 8: 100
13: 9: 100
13: 10: 100
13: 11: 100
13: 12: 100
13: 13: 100
13: 14: 100
13: 15: 100
13: 16: 100
13: 17: 100
13: 18: 100
13: 19: 100
13: 20: 100
13: 21: 100
13: 22: 100
13: 23: 100
13: 24: 100
13: 25: 100
13: 26: 100
13: 27: 100
13: 28: 100
13: 29: 100
13: 30: 100
13: 31: 100
13: 32: 100
13: 33: 100
13: 34: 100
13: 35: 100
13: 36: 100
13: 37: 100
13: 38: 100
13: 39: 100
13: 40: 100
13: 41: 100
13: 42: 100
13: 43: 100
13: 44: 100
13: 45: 100
13: 46: 100
13: 47: 100
13: 48: 100
13: 49: 100
13: 50: 100

uas a sinistris lampadis cernit: & a dextris: ut post e-
quos rufos nigros uarios & albos: & dissipatas qua-
drigas ex effraim & equum dei hierusalē paupere re-
gē uaticinetur & predicet sedentē sup pulū filiū as-
ne subiugalis. Malachias aperte & in fine omniū p-
phetarum de abiectiōe israelis & uocatione gentiū
nō est mihi ait uoluntas in uobis dicit dñs exercitu-
um: & munus nō suscipiam de manu uestra. Ab or-
tu enim solis usq; ad occasum magnū est nomē meū
in gētibus: & ī omni loco sacrificatur & offertur no-
mini meo oblatio munda. Esaiam. Hieremiam, Eze-
chiel & Daniel quis pōt uel intelligere uel exponere?
Quorum primus nō pphetam uidetur mihi texere
sed euangeliū. Secundus uirgā nuceā & ollam succen-
sam a facie aquilonis: & parū expoliatū suis colori-
bus: & quadruplex diuersis metris nectit alphabetū
Tertius principia & sinē tantis habet obscuritatib;
iūoluta: ut apud hebreos ipse partes cū exordio gene-
seos ante annos triginta nō legantur. Quartus uero
qui & extremus inter quattuor pphetas: tēporū cōs-
cius & totius mundi philohistoricus lapidē precifū
de mōte sine manibus & regna omīa subuertentem:
claro sermone pnūciat. Dauid simonides noster: pin-
darus & Alcheus flaccus quoq; catulus atq; serenus
christum lira psonat. & inde chacordo psalterio ab i-
feris excitat resurgētē. Salomō pacificus & amabilis
domini mores corrigit; naturam docet; ecclesiā iun-

git & xpm. Sanctarūq; nuptiarū dulce canit epitha-
lamium Hester in ecclesie typo populū liberat de pi-
culo:& interfecto aman qui interpretatur iniquitas
partes cōiuii & diem celebrē mittit in posteros. Pa-
ralipomenō liber: idest instrumētī ueteris epithome
tātus ac talis est ut absq; illo si quis sciētīā scriptura-
rum sibi uoluerit arrogare. seipm irrideat. Per singu-
la quippe nomina iuncturasq; uerborū & pretermis-
se in regū libris tangunt historie & innumera biles ex-
plicatur euāgelii questioēs. Hestras & Neemias ad-
iutor uidelicet & cōsolator a dño ī uno uolumine ar-
tātur: instaurāt tēplū: muros exstruūt ciuitatis: oīsq;
illa turba populi redeūtis in patriam & descriptio sa-
cerdotū: leuitarū israelis: profelitorū: ac per singulas
familias murorū ac turriū opa diuisa: aliud in corti-
ce preferūt: aliud in medula retinēt Cernis me scrip-
turarū amore raptū excessisse modū epistole: & tamē
nō implese quod uolui. Audiuius tantū qd nosse:
quid cupere debeam? ut & nos quoq; possim? dice-
re: cōcupiuit anima mea desiderare iustificatioēs tu-
as in omni tēpore. Ceterū illud soeraticū impletur ī
nobis. Hoc tantū scio: q; nescio. Tangā & nouū bre-
uiter testamentū. Mattheus. Marcus. Lucas. Iohānes
quadriga dñi. & uerū cherub quod interpretatur sciē-
tie plenitudo per totū corpus oculati sūt. scintille e-
micant: discurrūt fulgura: pedes habēt rectos: & in-
sublime tendētes: tergā pennata & ubiq; uolātia: te-

u. h. m. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

et ista tunc non estis per se alia sicut dicitur
nent se mutuo sibiq; perpexi sūt: & quasi rota in ro-
tam uoluitur: & pergūt uocūq; eos flat⁹ sp̄s sancti
perduxerit. Paulus apostolus ad septē scribit ecclias
Octaua enī ad hebreos: a ierisq; extra numerū poni-
tur. Timotheū instruit c̄ titum: & philemonē pro
fugitio famulo deprecatur: super quo melius tace-
re puto q̄ pauca scribere. Actus apostolorū nudā qui-
dem uidentur sonare hystoriam: & nascentis ecclesie
infantiam texere: sed si uerimus scriptorē eorū lu-
cam esse medicū cuius laus est in euangelio: animad-
uertemus pariter omnia uerba illius anime languen-
tis esse medicina. iacobus. Petrus. Iohānes. Iudas sep-
tem epistolas ediderunt un̄ mysticas q̄ succinctas: &
breues pariter ac longas. Breues in uerbis: longas in
sententiis: ut rarus sit qui non in earum cecutiat lec-
tionem. Apocalypsis iohannis tot habet sacramenta
quot uerba. Parum dixi: & pro merito uoluminis la-
us omnis inferior est. In uerbis singulis multiplices
latent intelligētie. Oro tesrater charissime inter hec
uiuere: ista meditari: nihil aliud nosse. nihilq; aliud
querere. nōne uidetur tibi iam hic in terris regni ce-
lestis habitaculū? Nolo ut offendaris ī scripturis s̄a
ctis simplicitate & quasi utilitate uerborū: que uel ui-
tio interpretū uel de industria sic prolate sūt & rusti-
cam contionē facilius instruerent: & in una eademq;
sentētia aliter doctus aliter sentiret indoctus. Nō sū
tam petulās & hebes ut hec me nosse pollicear & co-

rum fructus capere in terra quorū radices in celo fixe sūt: sed uelle fateor: sed ēti me prefero: magistrū re nuens: comitē spondeo. Petenti datur pulsanti aperi etur: querens inuenit. Discamus in tertis quorū sci entia nobis perseueret in celo. Obuiis te manib⁹ ex cipiā & ut inepte aliquid ac de hermagore tumidi tate effundā: quicqd̄ queſieris tecū scire conabor.

Abes hic amātissimū tui fratrem eusebiū: q̄ li teratū tuarū mihi grām duplicauit: referēs honestatē morū: t̄p̄oz̄ cōtēptū sc̄li: fidē ami citie amorē xp̄i. Nā p̄tudentiā & eloq̄ uenustatē etiā absq; illo ip̄a ep̄istola preferebat. Festina queso te: & herēti in salo nauicyle funē magis precinde q̄ solue. Nemo renūciaturus seculo bene pōt uendere que cō tempſit ut uēderet. Quicquid in sumptus de tuo tu leris p̄ lucro cōputa. Antiquū dictū est. Avaro deest tam quod habet: q̄ quod nō habet. credēti totus mū dus diuitiarū est. Infidelis autē etiā obolo idiget. Sic uiuamus q̄ si nil habētes: & om̄ia possidentes. Vict⁹ atq; uestitus diuitie xp̄ianorum sūt. Si habes in pote state rem tuā uēde: si nō hēs proiice. Tollētī tunicā & palliū reliquēdū est. scilicet nisi tu semp̄ recasti nās & diē de die trahēs caute & pedetētī tuas posses. siunculas uēdideris: nō hēt xp̄s unde alet paupes suos. Totum deo dedit: qui se obtulit. Apostoli tātum nauem & retia reliquerūt uidua duo era misit ī gazo

philatium: & prefertur creffi diuitiis: Facile contēnit
omnia qui se semper cogitat esse moriturum.

Incipit prologus diui hieronymi in pentatheu-
cum, hoc est in quinq; libros moyfi.

Esiderii mei desideratas accepi epistolas:
qui quodā presagio futurorū cū daniele
sortitus ē nomē: obsecrātis ut trāslatū in
latinā linguā de hebreo sermone pētathe

uēū n̄orum aurib⁹ traderē. Periculosum opus certe
& obtrectatorū meorū latratib⁹ patēs: qui me asserēt
in septuaginta interpretū sugillationē noua p uete-
ribus cudere: & ita ingeniū quasi uinū probāres: cū
ego sepissime testatus sim me pro uirili portioe in tā
bernaculo dei offerre q̄ possim: nec opes alterius ali-
orum paup̄tate fedari. Quod ut auderē origenis me
studiū prouocauit: q̄ editioni antiq̄ trāslationē theo-
dotiois miscuit asterico & obelo id est stella & ueru
omne opus distinguēs: dū aut illucescere facit q̄ mi-
nus ante fuerāt: aut sup̄flua queq; iugulat & cōfodit
& maxime q̄ euāgelistarū & apostolorū auctoritas p
mulgauit. In quib⁹ multade ueteri testamento legi-
mus: q̄ in n̄is codicib⁹ nō habētur: ut est illud. ex e-
gypto uocauit filiū meū: & qm̄ nazareus uocabit: &
uidebūt in quē cōpunxerūt. & flumina de uētre eius
fluēt aque uiue. & que nec oculus uidit nec auris au-
diuit nec in cor hoīs ascendit: que p̄parauit dñs dili-
gētibus se. & multa alia que p̄priū synthagma desi-

derāt. Interrogemus ergo eos ubi hec scripta sunt. & cum dicere nō potuerint. de libris hebraicis proferamus. Primū testimoniū est in osee. secundū in esaiā. tertiū in zacharia. quartū in prouerbiis. quintū eq; ī esaiā: quod multi ignorantes apocriphorū deliramēta sectantur: & hyberas nenas libris autenticis preferūt. Causas erroris nō est meū exponere. Iudei prudenti factum dicunt esse consilio: ne ptolomeus unus dei cultor etiam apud hebreos duplicē diuinitatē reprehenderet. Quod maxime idcirco faciebāt q̄a in platonis dogma cadere uidebatur. Deniq; ubicūq; sacratū aliqd scriptura testatur de patre & filio & spū sancto: aut aliter interpretatī sūt: aut omnino tacuerūt: ut & regi satisfacerēt: & arcanū fidei non uulgerent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas alexandrie mēdacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint: cū aristarchus eiusdē ptolomei paraphrastes: & nō multo post tēpore iosephus nihil talē retulerint: sed in una basilica cōgregatos cōtulisse scribāt: nō prophetasse. Aliud est eī esse uatē aliud est esse interpretē. Ibi spiritus uētura predicat: hic eruditio & uerborū copia ea q̄ intelligit transferr. Nisi forte putāndus est tullius economicū xenophōtis & platonis pytagorā: & demosthenis proctesiphōte: afflatus retorico spū transtulisse. aut aliter de eisdē libris per septuaginta interpretes: aliter per apostolos sp̄s sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacue-

tunt: hi scriptū eē inētiti sūt. Quid igitur? Damna-
mus ueteres? Mimime. sed post priorū studia ī domo
dñi quod possumus laboramus. Illi interpretati sūt
ante aduentū xp̄i: & quod nō sciēbāt dubiis protulere
sentētiis: nos post passiōē & resurrectiōē eius non
tam p̄phetiā q̄ historiā scribimus. Aliter enī audita:
aliter uisa narrātur. Quod melius intelligim⁹: meli-
us & proferim⁹. Audi igitur emule obtrectator aus-
culta. Nō damno nō reprehēdo septuaginta: sed cōfi-
dēter cūctis illis. apostolos prefero. Per istorū os mi-
hi xp̄s sonat: quos ante p̄phetas inter spiritalia cha-
rismata positos lego: in quibus ultimū pene gradū ī-
terpretes tenēt. Quid liuore torqueris. Quid imperi-
torū animos cōtra me cōcitas? Sic ubi in trāslatione
tibi uideor errare: interroga hebreos diuersarū urbi-
um magistros cōsule. Quod illi habēt de xp̄o: tui co-
dices nō habent. Aliud est sicut contra se postea ab apos-
tolis usurpata testimonia probauerint & emendatio-
ra sūt exemplaria latina quam greca: greca quam he-
braica. Verum hec contra inuidos. Nūc te deprecor
desideri charissime: ut quia me tantum opus subire
fecisti: & a genesi exordium capere: orationibus iu-
ues: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri
in latinum eos transferre sermonem.

Incipit prologus hieronymi in librum iosue.

E
 Andem finito pentatheuco moysi uelut
 grandi fenore liberati ad iesum filiū na-
 ue manu mittimus quē hebrei iosue ben
 num idest iosue filium num uocant: & ad
 iudicum librum quem sophim appellant: ad ruth
 quoq; & hester quos hisdem nominibus efferūt Mo-
 nemusq; lectorem ut siluam hebraicorū nomīnū: &
 distinctiones per membra diuisas: diligens scriptu-
 ra conseruet: ne & noster labor & illius studium pe-
 at. Et ut in primis quod sepe testat^r sum seiat me nō
 in reprehensionem ueterum noua cudere: sicut ami-
 ci mei criminantur: sed pro uirili portione offerre li-
 gue mee hominibus quos tamē nostra delectāt uti p
 grecorum hexaplis que & sumptu & labore maximo
 indigent: editionem nostram habeant. Et sicubi ī an-
 tiquorum uoluminum lectione dubitarint: hec illis
 conferentes inueniant quod requirūt. Maxime cum
 apud latinos tot sint exēplaria quot codices & unus-
 quisq; pro arbitrio suo: uel addiderit uel subtraxerit
 quod ei uisum est: & utiq; non possit uerū esse quod
 dissonat. unde cesset arcuato uulnere contra nos īsur-
 gere scorpius. Et sanctum opus uenenata carpere lin-
 gua desistat: uel suscipiens si placet: uel contemnens
 si displicet: memineritq; illorum uersuum. Os tuum
 abundauit malicia: & lingua tua concinabat dolos.
 Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris: & aduer-
 sus filium matris tue ponebas scādālū. hec fecisti &

tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te
& statuam illa contra faciem tuam. Que enim audie-
tis uel legentis utilitas est nos laborando sudare: & a-
lios detrahendo laborare: dolere iudeos quod calumnia di-
eis & irridendi christianos sit oblata occasio: & ecclesie
hoines id despiciere imo lacerare unde aduersarii tor-
queantur. quod si uetus eis tantum interpretatio placet
que & mihi non displicet: & nihil extra recipiendum
putant: cur ea que sub astericis & obelis uel adita sunt
uel amputata. legunt & negligunt? Quare danielem
iuxta theodotionis traditionem ecclesie susceperunt?
Cur originem mirantur & cusebium pamphili cun-
ctas editiones similiter differentes: aut que fuit stul-
ticia postquam uera dixerint proferre que falsa sunt? un-
de autem in nouo testamento probare poterunt assump-
ta testimonia: que in libris ueteribus non habentur.
Hec dicimus ne omnino calumiantibus tacere uidea-
mur. Ceterum post sancte paule dormitionem: cuius
uita uirtutis exemplum est: & hos libros quos eusto-
chio uirgini christi negare non potui: decreuimus
dum spiritus hos regit artus: prophetarum explana-
tioni incumbere: & omissum iam diu opus quasi quo-
dam postliminio repetere presertim cum & ammira-
bilis sanctusque uir pamachus hoc idem litteris flagi-
tet: & nos ad patriam festinantes mortiferos syrena-
rum cantus surda debeamus aure transire.

Incipit argumentum.

Esus filius naue typum dñi nō solum in
 gestis uerū etiā in noīe gerēs: transit ior
 danē: hostiū regna subuertit: diuidit ter
 ram uictori ppli: & p singulas urbes. ui
 culos. mōtes. flumina. torrētes atq; cōfinia ecclie ce
 lestisq; hierusalem spiritualia regna describit.

Incipit prologus in libros regū.

Iginti & duas litteras eē apud hebreos sy
 riorū quoq; lingua & caldeorū testatur
 que hebreæ magna ex parte cōfinis ē. Nā
 & ipī uigintiduo elemēta habēt: eodē so
 no: sed diuersis caracterib⁹. Samaritani etiā pētathe
 ucum moyli totidē lris scriptitāt: figuris tantū & a
 picibus discrepātes. Ceterūq; est esdram scribā legis
 q; doctorē post captam hierosolymā & instauratio
 nem tēpli sub zorobabel alias litteras reperisse qbus
 nūc utimur: cū ad illud usq; tēpus iidem samaritano
 rum & hebreorū caracteres fuerit. In libro quoq; nu
 merorū hec eadem supputatio sub leuitarū ac sacer
 dotū censu mystice ostenditur: & nomē dñi tetragra
 matō in quibusdā grecis uoluminibus usq; hodie an
 tiquis expressū litteris inuenimus. Sed & psalmi tri
 cesimus sextus: & centesimus undecimus & cētesim⁹
 decimus octauus. & cētesimus quadragesimus quart⁹
 quāq; diuerso scribātur metro tamen eiusdē numeri

textūtur alphabeto. Et hieremie lamētationes: & ora-
tio eius: salomonis quoq; in fine prouerbia: ah eo lo-
co in quo ait. Mulierē fortē quis iueniet? eisdem al-
phabetis uel incisionibus supputātur. Porro quinq;
littere duplices apud hebreos sūt. caph. mem. num.
phe. sade. Aliter enim scribūt p has p̄cipia medieta
tesq; uerborū. aliter fines. Vnde & quicq; a plerisq; li-
bri duplices estimant. samuel. malachim. dabreiamī
esdras. hieremias. cum cynoth. i. lamētationib⁹ suis
Quomodo igitur uigintiduo elemēta sūt per q̄ scri-
bimus hebraice omne qd' loquimur: & eorū initiis
uox humana cōprehēditur: ita uigintiduo uolumina
supputātur: quib⁹ q̄si lris & exordiis ī dei doctrina
tenera adhuc & lactēs uiri iusti eruditur infāria. Pri-
mus apud eos liber uocatur bresirh quē nos genesim
dicim⁹. secūdus ellesmoth qui exod⁹ appellatur. ter-
tius uagecra. i. leuiricus. quartus uagedabar: quē nu-
merū uocamus. quintus elleaddabarim: qui deutro-
nomiū prenatur. Hi sunt quinq; libri moysi quos
pprie thorah. i. legē appellāt. Secūdū pphetarum
ordinē faciūt & incipiūt ab iesu filio naue: q; apud il-
los iosue ben num dicitur. Deinde subtexūt sopthin
īdēst iudicum librum. & in eūdem compingūt ruth
quia in diebus iudicum facta eius narratur historia
terrius sequitur samuel quem nos regnorum primū
& secundum dicimus: quartus malachim. īdēst regū
qui terrio & quarto regnorum uolumine cōtinetur.

Meliusq; multo est malachim. i. regum q̄ malacoh. idest regnorum dicere. Nō enim multarū gentiū describit regna: sed unius israelitici populi qui tribub⁹ duodecim continetur. quintus est esaias. sextus hieremias. septimus ezechiel. octauus liber duodeci pphetarū: qui apud illos uocatur tharesara. Terti⁹ ordo agiographa possidet. Et primus liber incipit ab iob. secundus a dauid quē quinq; incisionib⁹ & uno psalmo: ū uolumine cōprehendunt. tertius est salomon tres libros habēs prouerbia: q̄ illi parabolas. i. masloth appellant. quartus ecclesiastē. i. celeth. quintus est canticū canticorū. quem titulo syrasirim prenotāt. sextus ē daniel. septim⁹ dabreiamī. i. uerba dierū: q; significātius chronicō totius diuine historie possim⁹ appellare: q; liber apud nos paralipomenon prim⁹ & secūdus inscribit. octau⁹ esdras qui & ipse similiter apud grecos & latinos ī duos libros diuis⁹ est. nonus hester. Atq; ita sūt pariter ueteris legis libri uigintiduo idest moyli quinq; & pphetarū octo agiographorū nouem. Quamq̄ nonnulli ruth & Cinoth inter agiographa scriptitēt: & hos libros ī suo putēt numero supputādos: ac per hoc eē prisce legis libros uigintiqtuor: quos sub numero uigintiqtuor seniorum apocalipsis Iohannis inducit adorantes agnum & coronas suas prostratis uultibus offerentes: stātibus coram quattuor animalibus oculatis ante & retro. idest in preteritum & in futurum respici

entibus: & indefessa uoce clamantibus. sanctus. factus.
sanctus. dominus deus omnipotens: qui erat: & qui est
& qui uenturus est. Hic prologus scripturarum quasi ga-
leatum principium omnibus libris quos de hebreo uer-
timus in latinum conuenire potest: ut scire ualeamus quod
quid extra hos est inter apocrypha esse ponendum. Igitur
sapientia que uulgo Salomonis scribitur: & iesu fi-
lii syrach liber & iudith: & thobias: & pastor non sunt
in canone. Machabcorum primum librum hebraicum
repperi. Secundus grecus est. quod ex ipsa phrasi pro-
bari potest. que cum ita se habeat: obsecro te lector ne
laborem meum reprehensionem estimes antiquorum. In tem-
plo dei offert unusquisque quod potest. Alii aurum & ar-
gentum & lapides preciosos. alii byssum & purpuram &
coccum offerunt & hyacinthum. Nobiscum bene agitur: si
obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen aposto-
lus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Un-
de & tota illa tabernaculi pulchritudo & per singulas
species ecclesie presentis futureque distinctio pellibus
tegitur & ciliciis: ardoremque solis & iniuriam hyemium
ea que uiliora sunt prohibent. Lege ergo primum samuel
& malachim meum. Meum inquam meum. Quicquid cum cre-
brius uertendo & emendando sollicitius: & didicimus
& tenemus: nostrum est. Et cum intellexeris quod antea
nesciebas: uel interpretem me estimato si gratus es uel
parafrastem si ingratus: quamquam mihi omnino conscius
non sum. mutasse me quippiam de hebraica ueritate Cer

te si incredulus es: lege grecos codices & latinos. & cōfer cū his opusculis q̄ nuper emēdauim⁹: & ubicūq; discrepare inter se uideris: interoga quēlibet hebreo rū cui magis accōmodare debeas fidē: & si nostra firmauerit puto q̄ eum nō estimes cōiectorē ut in codē loco mecum similiter diuinarit. Sed & uos famulas xp̄i rogo. que dñi discūbētis preciosissima fidei myrrha ungitis caput. que nequaquā saluatorē q̄ritis in se pulchro quib⁹ iam ad patrē xp̄s ascēdit: ut contra latrātes canes qui aduersum me rabido ore defeuiēt & circueūt ciuitatē atq; in eo se doctos arbitrātur: si aliis detrahāt: orōnum ufarum clypeos opponatis. Ego sciēs humilitatē meā illi⁹ semp̄ sentētie recordabor: Dixi custodiā uias meas: ut nō delinquā in lingua m̄a Posui ori meo custodiā: cū cōsisteret peccator aduersū me. Obmutui & humiliatus sū: & filui a bonis.

Prefatio diui hieronymi in librū paralipomenō.

+ Antus ac talis est liber iste ut absq; illo si quis sciētīā scripturarū sibi uoluerit arrogare semetip̄m irrideat. p̄ singula quippe noīa iūcturasq; uerborū & pretermisse ī libris regū tēgūtur historicē & innumerabiles explicatur euāgelii questioēs. Sed si septuagīta interptū pura & ut ab eis in grecū uersa est editio p̄maneret: supflue mi chromati episcoporū factissime ac doctis

si me impelleres ut hebreæ tibi uolūna latīno sermo
ne trāfferrē. Quod enī semel aures hoīm occupauerat:
& nascētis ecclesie roborauerat fidē: iustum erat
etiā nrō silētio cōprobari. Nūc uero cū pro uarietate
regionū diuersa ferātur exēplaria. & germana illa an
tiquaq; trāslatio corrupta sit atq; uiolata: nrī arbitrii
putas: aut e plurib⁹ iudicare qd uerū sit: aut nouum
opus in ueteri ope cudere: illudētibusq; iudeis corni
cū ut dicit oculos cōfigere. Alexēdria & egypt⁹ ī sep
tuaginta suis eschinū laudāt auctore: cōstātinopolis
usq; antiochiā luciām martyris exēplaria probat. Me
die inter has puincie palestinos codices legūt: quos
ab origine elaboratos eusebius & pāphilus uulgaue
rūt. Totusq; orbis hac inter se trifaria uarietate com
pugnat. Et certe origenes nō solū exēpla cōposuit q̄t
tuor editionū e regiōe singula uerba describēs: ut u
nus dissentiēs statim ceteris inter se consentientib⁹
arguatur: sed quod maioris audacie ē in editione sep
tuaginta theodotionis editionē miscuit astericis de
signās q̄ minus fuerint: & uirgulis q̄ ex supfluo ui
debātur apposita. Si igitur aliis licuit nō tenere qd
semel susceperāt: & post septuagīta cellulas q̄ uulgo
sine auctore iactātōr singulas cellulas aperuere: hoc
q; in ecclesiis legit: q; septuaginta nescierūt: cur me
nō suscipiāt latini mei qui iuiolata editiōe ueteri ita
nouā cōdidi: ut laborē meū hebreis: & quod his ma
ius est apostolis auctorib⁹ cōptobē: Scripsi nuper li

brū de optimo genere interpretādī : ostendēs illa de
 euāgelio. ex egipto uocauī filiū meū: & quoniā naza
 reus uocabitur & uidebūt in quē cōpūxerūt:& illud
 apostoli:q; oculus nō uidit:nec auris audiuit:& ī cor
 hominis nō ascenderūt q̄ preparauit de⁹ diligētibus
 se. ceteraq; his similia in hebreorū libris inueiri. Cer
 te apostoli & euāgeliste septuagīta interpretes noue
 rant:& unde eis hec que in septuagīta interpretib⁹
 nō habētur. Cristus dñs noster utriusq; testamēti cō
 ditor ī euāgelio secundū lohānem: qui credit īquit
 in me sicut dicit scriptura. flumina de uētre eius flu
 ent aque uiue. Vtiq; scriptū est. Septuaginta non ha
 bēt. apocriypha nescit ecclesia. Ad hebreos igitur re
 uertendū est. Vnde & dñs loquitur & discipuli exem
 pla presumūt. Hec pace ueterū loquor:& obrectato
 ribus meis tantū respōdeo: qui canino dēte me rodūt
 ī publico detrahētes & legētes ī angulis idest ac
 cusatores & defensores:cum in aliis probent quod ī
 me reprobāt: quasi uirtus & uitium nō ī rebus sit.
 sed cum auctore mutetur Ceterum memini editionē
 septuagīta translatorum olim de greco emendatam
 tribuisse me nostris:nec inimicū debere stimari co
 rū quos in cōuentu fratrū semper edissero. Et quod
 nūc dabreiamin idest uerba dierum interpretat⁹ sū
 iccirco feci : ut ī extricabiles moras & siluā nominū
 que scriptorū confusa sunt uitio sensuūq; barbariē
 apertius & per uersuū cola digererē mihi metipsū &

meis iuxta ismeniu canes si aures surde sunt ceterorum.

Item alius prologus.

Vsebius hieronymus dōmoni & rogatia
no suis in christo iesu salutem. ^{modo} Quando
grecorū historias magis intelligunt qui
athenas uiderit. & tertium uirgillii librū
a troade p leuchate & a croceraunia ad siciliā: & inde
hostia tyberis nauigauerint: ita sanctā scripturā luci
dius intuebitur qui iudeam oculis contemplatus ē:
& antiquarum urbium memorias locorumq; uel ea-
dem uocabula ul' mutata cognouerit. Vnde & nobis
cure fuit cum eruditissimis hebreorum hūc laborē
subire: ut circuirem⁹ prouinciā q̄ uniuerse xp̄i eccle-
sie sonāt. Fateor enim mi dōmon & rogaciane charif-
simi nunq̄ me in diuinis uoluminib⁹ ppriis uirib⁹
credidisse: nec habuisse opinionē meā: sed ea etiā de
quib⁹ scribere me arbitraba r iterrogare me solitū: q̄n-
tomagis de his super quibus anceps eram? Deniq;
cum a me nuper litteris flagitassetis: ut uobis paraly-
pomenon latino sermone transferrē: de tyberia de le-
gis quēdam auctorem qui apud hebreos admiratiōi
habebat assūpsi & cōtali cū eo a uertice: ut aiūt usq;
ad extremā unguē: & sic cōfirmatus ausus sum face-
re quod iubebatis. Liber enim uobis loquor. Ita eim
in grecis & latinis codicib⁹ hic nomīnū liber uitio.

sus est ut nō tam hebreā q̄ barbarā quedā & sarmati-
 ca noīa coniecta arbitrandū sit. Nec hoc septuaginta
 interpretibus qui spū s̄cto pleni ea que uera fuerāt
 trāstulerūt: sed scriptorū culpe ascribendū: dū de ine-
 mēdatis inemēdata scriptitāt & sepe tria nomīa sub-
 tractis e medio syllabis in unū uocabulū cogūt. uel
 e regione unū nomē p̄pter latitudinē suā in duo uel
 tria uocabula diuidūt. Sed & ip̄e appellationes nō ho-
 mines ut pleriq; stimant: sed urbes & regiones & sal-
 tus & prouincias sonāt: & oblique sub interpretatiōe
 & figura eorū quedā natrant̄ historie de quib⁹ ī reg-
 norū libro dicitur. Nōne ecce hec scripta sūt in libro
 uerborū dietū regū iuda: Que utiq; in nr̄is codicib⁹
 nō habētur. Hoc pt̄ imū sciendū q̄ apud hebreos pa-
 raly pomenō liber unus sit: & apud illos uocatus da-
 breiamin. i. uerba dīerū qui p̄pter magnitudinem a-
 pud nos diuisus est. Deinde etiā illud attendendū q̄
 frequētet nomīna nō uocabula hoīm sed rerū: ut di-
 xi significātiās sonāt. Ad extremū q̄ omnis cruditio
 scripturarū in hoc cōtinetur. & historie que uel pre-
 termisse sūt in suis locis uel perstrictē leuiter hic p̄
 quedā uerborū cōpendia explicētur. Orationū itaq;
 nr̄arum adiutus auxiliō nisi librū beniuolis placitu-
 rum: tamē inuidis displiciturū esse nō ambigo. Op-
 tima enim que q̄rit ait Plinius malūt cōtemnere ple-
 riq; q̄ discere. Si quis in hac interpretatiōe uoluerit
 aliquid reprehēdere: interroget hebreos: suā cōscien-

tiam recolat: uideat ordinē textūq; sermonis: & tunc
nō labori si potuerit detrahat. Vbi cunq; ergo asteri
cos idest stellas radiare ī hoc uolumine uideritis: ibi
sciatis de hebreo additū qd' in latinis codicib⁹ non
habetur. Vbi uero obelus transuersa. s. uirga p̄posita
est: illic signat quid septuaginta interpretes addide
rūt: uel ob decoris gratiā uel ob sp̄s sancti auctorida
tē: licet ī uoluminib⁹ hebreis nō legatur.

Incipit p̄fatio b̄ti hieronymi p̄sbyteri ī librū Eisdre.

Trū difficilius sit facere quod' poscitis:
an negare: nec dū statui. Nā uobis aliqd
imperātib⁹ annuere sentētie ē: & magni
tudo oneris impositi ita ceruices premit
ut ante sub fasce ruendū sit q̄ leuandū. Accedunt ad
hoc inuidorū studia. qui om̄e quod describim⁹ rep̄
hendendū putāt. Et interdum contra se consciencia
repugnante publice lacerant que occultate legūt: in
tantū ut clamare cōpellar & dicere. Domine libera a
nimā meā a labiis iniqs: & a lingua dolosa. Terti⁹ an
nus est qd' semp scribitis atq; rescribitis ut esdre li
brū: & hester uobis de hebreo trāfferā: quasi nō habe
atis grega & latina uolumina: aut quicqd' illud ē qd'
a nobis uertitur: nō statim ab omnib⁹ cōspuēdū sit.
Frustra autē: ut ait quidā niti: neq; aliud fatigādo nisi
odium querere: extreme deimentie est. Itaq; obsecro
uos mī dōmon & rogatione charissimi ut priuata le
ctione contenti libros non efferatis ī publicū: nec

fastidiosis cibos igeratis: uitetisq; eorum supercilium
qui iudicare tantū de alijs & ipsi facere nihil nouerūt.
Si qui autē fratrum sunt quibus nostra nō displicent
his tribuatis exemplar: ammonētes ut hebreā noīa:
quorum grādis in hoc uolumine copia est: distincte
& per interualla trāscribāt. Nihil cīm proderit emē
dasse librū nisi emendatio librariorum diligētia con
seruet. Nec quemq; moueat q; unus a nobis liber edi
tus est. nec apocriphoꝝ tertii & quarti libri somnijs
delectet. qā & apud hebreos esdre Neemicq; sermo
nes in unū uolumē coartātur. & q̄ nō habētur apud
illos. nec de uiginti quattuor senib⁹ sūt procul abii
ciēda. Siquis autē septuaginta uobis opposuerit iter
pretes quorum exemplaria uarietas ipsa lacerata & e
uersa demōstrat: nec potest utiq; uerum asseri quod
diuersum est: mittite eum ad euāgelia in quib⁹ mul
ta ponuntur quasi de ueteri testamēto que apud sep
tuaginta interpretes nō habentur uelut istud. quoni
am nazareus uocabitur: & ex egypto uocaui filium
meū: & uidebūt in quē cōpūxerūt: multa q; alia que
latiori operi referuamus: & querite ab eo ubi scripta
sūt. Cūq; proferre nō potuerit. Vos legite de his exē
plaribus que nupcr a nobis edita maledicorū quoti
die linguis cōfodiūtur. Sed ut ad compēdium ueniā
certe quod illaturus sum equissimū est. Edidi aliqd
qđ nō habet in greco: aut aliter habet q̄ a me uersū
est. Quid interpretē laniant? Interrogent hebreos &

ip̄is auctorib⁹ trāslationi mee uel atrogēt uel derro-
gēt fidē. Porro aliud ē si clausis qd' dicitur oculis mi-
hi uolūt maledicere & nō imitantur grecorū studiū
& beniūolentiā qui post septuaginta translatores iā
xp̄i euāgl̄io corruscāte iudeos & hebionitas legis ue-
teris īterpretes aquilā uidelicet & symmachū & the-
odotionē & curiose legūt: & per origenis laborem in
hexapolis eccl̄iis dedicarūt. Quātomagis latini gra-
ti esse deberent q̄ exulantē cernerēt greciā a se aliqd
mutuari? Primū enī magnorū sumptuū est & infini-
te difficultatis exemplaria posse habere om̄ia. Dein-
de etiā qui habuerint & hebrei sermonis ignari sint
magis errabūt ignorātes q̄ e multis uerius dixerit.
Quod etiā sapiētissimo cuidā nuper apud grecos ac-
cidit: ut interdū scripture sensū relinquēs uniuscui⁹
libet īterpretis sequerēt errorē. Nos autē q̄ hebreę
lingue saltē paruā habem⁹ scientiā: & latinus nobis
ut cūq; sermo nō deest: & de aliis magis possum⁹ iu-
dicare & ea q̄ ip̄i intelligim⁹ in n̄ra lingua promere.
Itaq; licet hydra sibilet victorq; syon incēdia iactet:
nunq̄ meū iuuāte xp̄o siebit eloquiū: etiā precisa li-
gua balbutiet. Legāt qui uolūt: qui nolūt abiiciāt. E-
uētilet ap̄ices: litteras calumniētur magis ufa chari-
tate prouocabor ad studium: q̄ illorū detractiōe &
odio deterrebor.

Incipit prologus beati hieronymi presbyte-
ri in librum Thobie.

c) Hromatio & heliodoro episcopis hiero-
 nymus p̄sbyter in dño salutē. Mirari nō
 desino ex actiōis uestre instātiā. Exigitis
 enim ut librum chaldeo sermone cōscri-
 ptum ad latinum st̄ilum traham librum utiq; thobie
 quem hebrei de cathalogo diuinarum scripturarum
 fecātes his que agiographa memorāt māciparūt. Fe-
 ci satis desiderio uestro: non tñ meo studio. Arguunt
 enim nos hebreorū studia & imputāt nobis cōtra su-
 um canonē latinis auribus ista trāfferre. Sed melius
 eē iudicās phariseorū displicere iudicio: & ep̄orū iuf-
 sionibus deseruiere: institi ut potui. Et quia uicina ē
 chaldeorū lingua sermoni hebraico: utriusq; linguc
 peritissimū loquacē reperiens unius diei laborē arri-
 pui: & qcquid ille mihi hebraicis uerbis exp̄ssit: hoc
 ego accito notario sermonibus latinis exposui. Ora-
 tionibus uestris mercedem huius operis compensa-
 bo: cū gratū uobis didicero me quod iubere estis di-
 gnati compleffe.

Incipit prologus in librum iudith.

a) Pud hebreos liber iudith inter agiogra-
 pha legit̄ cuius auctoritas ad roboranda
 illa que in contētione ueniūt minus ido-
 nea iudicatur. Chaldeo tñ sermone con-
 scriptus inter hystorias cōputat̄. Sed quia hūc librū
 sinodus nicēna in numero sauctarū scripturarū legi-
 tur cōputasse: acquieui postulatiōi uestre: imo exacti

oní & sepofitis occupationibus quibus uehementer
artabar: huic unã lucubracionulã dedi magis fenfũ
e' fenfu q̃ ex uerbo uerbũ transferẽs. Multorũ codicũ
uarietate uiciofiffimã amputaui: folã: ea que itelligẽ-
tia íntegra in uerbis chaldeis inuenire potui: latinis
exp̃ffi. Accipite iudith uíduã caftitatis exẽplũ & triũ
phali laude p̃petuis eã preconijs declarate: hãc enim
nõ solũ feminis: sed & uiris imitabilẽ dedit: qui cafti-
tatis eius remunerator uirtutẽ ei talẽ tribuit: ut iul-
ctũ oĩbus hoibus uinceret: & in superabilẽ superaret

Incipit plogus in hefter.

Ibrum hefter uarijs translatoribus constat
efse uiciatum: quem ego de archiuis hebreo-
rum reuelans uerbum ex uerbo expreffius
transtulí. Quẽ librũ editio uulgata lafcuiuofis: hinc
inde uerborum finibus trahit: addens ea que ex par-
te dici poterant & audiri ficut folitum eft fcholarib⁹
disciplínis fumpto themate excogitare: quibus uer-
bis uti potuit qui iniuriã paffus ẽ: uel ille qui iniuri-
am fecit. Vos autẽ o paula & euftochiũ quoniã & bi-
bliotheças hebreorũ ftudiftis intrare & interpretũ
certamina cõprobafstis: terẽtes hefter hebraicũ librũ
p̃ fingula uerba noftrã translationẽ afpicite: ut poffi-
tis agnofcere me nihil etiã augmẽtaffe addẽdo: fed fi-
deli teftimonio fimpliciter ficut in hebreo habetur:
hýftoriã hebraicã latine lingue tradidiffe. Nec affe-
ctamus laudes hominũ: nec uituperatiões: expauefci

mus: deo enim placere curantes minas hominū peni-
 tus nō timemus: quoniā deus dissipat ossa corū qui
 hominibus placere desiderant. & s̄m apostolum qui
 eiusmodi sunt serui xp̄i esse nō possunt. Rursum in
 libro hester alphabetum ex minio usq; ad theta litte-
 ram fecimus diuersis in locis. Volentes. s. septuagin-
 ta interpretū ordinē p̄ hec insinuare studioso lectori
 nos enī iuxta morē hebraicū ordinē p̄lequi etiam in
 septuaginta editiōes maluimus.

Incipit p̄logus in iob s̄m trāslationē septuaginta

Ogor per singulos scripture diuine libros

c aduersariorum respondere maledictis: qui
 interpretationem meā reprehēsiōne septua-

ginta interpretum eriminantur: quasi non apud gre-
 cos aquila symmaehus & theodotiu: uel uerbum e
 uerbo: uel sensum e sensu: uel ex utroq; cōmixtum &
 medie temperatū genus trāslatiōis expresserint: &
 omnia ueteris testamēti uolumina. Origenes obelis
 asterieisq; distinxerit: quos uel additos uel de theodo-
 tione sumptos trāslatiōi antique inseruit: p̄bens de
 fuisse quod additū ē. Diseant igit̄ obtrectatores mei
 recipere in toto quod in partib; suscepērūt: aut iter-
 pretationē meā cū astericis suis radere. Neq; enī fie-
 ri potest ut quos plura intermisisse susceperint non
 eosdē esse in quibusdā errasse fateantur: precipue in
 iob. Cui si ea que sub asterieis addita sunt subtraxe-
 ris pars maxima detruncabitur: & hoc dumtaxat

superserit

apud grecos. Ceterū apud latinos ante eā trāflationē
quā sub astericis & obelis nuper edidimus: septingē
ti ferme aut octingēti uersus defunt: ut decurtat⁹ &
laceratus corrosusq; liber feditatē sui publice legēti-
bus p̄beat. Hec autē trāflatio nullū de ueteribus seq̄t
interpretē: si ex ip̄o hebraico arabicoq; sermone & in-
terdū syro: nūc uerba: nunc sensus: nūc simul utrūq;
resonabit. Obliquus enim etiā apud hebreos totus li-
ber fert⁹ & lubric⁹: & quod greci rhetores uocāt sche-
matismenos: dū q; aliud loquit⁹: aliud agit. ut si uelis
anguillā uel murenulā strictis tenere manibus quā-
to fortius presseris tāto citius elabit. Memini me ob
intelligētiā huius uoluminis lyddeū quēdā p̄cepto-
rē q; apud hebreos primus haberi putabat: nō paruis
redimisse nūmis: cuius doctrīna an aliqd p̄fecerim
nescio. Hoc unū scio nō potuisse me interpretari: ni-
si quod ante intellexerā. A primo itaq; uoluminis us-
q; ad uerba iob apud hebreos p̄sa oīo est. Porro a uer-
bis iob ī quibus ait. Pereat dies in qua natus sum: &
nox in qua dictū ē cōceptus ē hō. usq; ad eū locū ubi
ante finē uoluminis scriptū ē. Iccirco ip̄c me rephen-
do & ago penitentīā in fanilla & cinere. exametri uer-
sus sūt dactilo spōdeocq; currētes: & p̄pter ligue idio-
ma crebro respiciētes & alios pedes nō earundē. sylla-
barū: sed eorūde tēporū. Interdū quoq; rithimus ip̄e
dulcis & tinnulus fert⁹ numeris pedum solutis: quod
metrici magis q̄ simplex ector intelligūt. A supradi

esto aut uersu usq; ad finem libri paruum coma quod
 remanet p̄sa orationi cōtextitur. Quod si cui uideatur
 incredulū metra. scilicet esse apud hebreos & in mo-
 rē nostri flacci greciq; p̄indari & alcei & sappho uel
 psalteriū: uel lamētatiōes hīcremie: uel oīa ferme scri-
 pturarū cātica cōprehēdi: legat philonē: iosephū ori-
 genē: cesariēsem: eusebiū: & corū testimonio me uerū
 dicere cōprobabit. Audiāt quapropter canes mei id-
 circo me in hoc uolumine laborasse: non ut interpre-
 tationē antiquā reprehēderē: sed ut ea que in illa aut
 obscura sunt: aut omīssa: aut certe scriptorū uicio de-
 prauata: manifestiora n̄ra interptatiōes fierēt: qui &
 hebreum sermonē ex pte didicimus: & in latino pene
 ab ip̄is cunabulis iter grāmaticos & rectores & phi-
 losophos detriti sumus. Quod si apud grecos post se-
 ptuaginta editiōes iā xp̄i euāgelio coruscāte iudeus
 aquila & symachus ac theodotion iudaizātes hereti-
 ci sunt recepti q̄ multa mysteria saluatoris subdola i
 terptatiōe celarūt: & tñ i exaplis habent apud ecclesi-
 as & explanant ab ecclesiasticis uiris: quanto magis
 ego xp̄ianus & de parentib⁹ xp̄ianis natus: & uexillū
 crucis i mea frōte portās: cuius studiū fuit omīssa re-
 petere: deprauata corrigere: & sacramēta ecclīe puro
 & fidei apire simone: uel a fastidiosis uel malignis le-
 ctorib⁹ nō debeo reprobari. Habeāt q̄ uolūt ueteres
 libros ul̄ i mēbranis purpureis auro argētoq; descri-
 ptos ul̄ uncialib⁹: ut uulgo aiūt l̄ris; onera magis ex-

arata q̄ codices dūmodo mihi meisq; pmittāt paupe-
res habere scedulas: & nō tā pulchros codices q̄ emen-
datos. Vtraq; autē editio & septuaginta iuxta grecos:
& mea iuxta hebreos in latinū meo labore trāslata ē.
Eligat unusquisq; quod uult & studiosum me magis
q̄ maliuolum probet.

Item alius plogus in iob fm hebraicum.

Sicut fiscellā iuncio texerē: aut palmarū folia
cōplicarē: ut in sudorē uultus mei comede-
rē panē & uētris opus sollicita mēte ptracta-
rē nullus morderet nemo reprehēderet. Nūc autē q̄a
iuxta sententiā saluatoris uolo operari cibū qui nō pe-
rit: & antiquā diuinorū uoluminū uia sentibus uir-
gultisq; purgare: error mihi geminus infigit: corre-
ctor uitiorum falsarius uccor: & errores nō auferre:
sed serere. Tāta ē enī uetustatis cōsuetudo: ut etiā cō-
fessa plerisq; uitia placeant dū magis pulchros habe-
re uolūt codices q̄ emendatos. Quapropter o fratres
dilectissimi unicū nobilitatis & humilitatis exēplar
p flabello calathis sportellisq; munusculis monacho-
rū: spiritalia hec & māsuradona suscipite: ac beatum
iob q̄ ad huc apud latinos necbat ī stercore & uermi-
bus scatebat errorū itegrū imaculatūq; gaudete. Quo-
modo enim post p̄bationē atq; uictoriā duplicia sūt
ei reddita uniuersa: ita ego in lingua nra ut audacter
loqr̄ feci cū hīc q̄ amiserat. Igit̄ & uos & unumquēq;
lectorē solita p̄fatiōe cōmenco: & in principijs libro

rū eadē semp̄ annectēs rogo ut subicūq; semp̄ p̄cedētes uirgulas uideritis sciat̄is ea q̄ subiecta sunt in hebraeis uoluminib⁹ nō h̄ri. Porro ubi stelle imago p̄fulserit: ex hebreo ī sermone n̄ro addita sunt. Ne enō & illa q̄ h̄ri uidebant̄: & ita corrupta erāt ut; sensum legētibus, tollerēt: orātibus uobis, magno labore correxī magis utile quod ex odio meo ecclesijs xp̄i, uētūrum ratus q̄ ex aliorum negoeio.

Incipit argumentum in librum iob.

In terra quidē habitasse iob usitatī ī finib⁹ idumee & arabie: & erat ei ante nomē iobab & accepit uxorē arabissam: & genuit filium quē uocauit ennon. Erat autē ip̄e filius quidē zareth de esau filijs filius. de matre uero bosfra: ita ut sit q̄ntus ab abrahā. Et hī sunt reges q̄ regnauerūt ī edom: ī qua & ip̄e regauit: sed primus ī ea regnauit balach filius beor: & nomē eiusdem ciuitatis nachaba. Post hūc autē balach. post eū iobab q̄ uocat̄ iob. post iob at̄ cusfrā q̄ erat dux ex themanorū regione. & post illum regnauit adar filius beath: qui occidit madian in cāpo moab: & nomē ciuitatis eius chetheauith.

Incipit prologus beati hieronymi presbyteri in psalterium.

Psalteriū rome dudum positus emendaram: & iuxta septuaginta interpretes. Licet eursim: magna tamē ex parte correxerā. Quod quia rursū uidetis o paula & eustochiū scriptorū

uitio deprauatū: plusq; aniquū errorē q̄ nouā emen-
dationem ualere: me cogtis ut ueluti quodā nouali
scissū iā aruū exerceā: & oīliqs fuleis renascentes spi-
nas eradice: equū eē dicēs: ut qd' crebro male pōllu-
lar: crebrius succidatur. Vnde cōsuetā p̄fatiōe cōmo-
neo: tā uos q̄b' forte labor iste desudat q̄ eos q̄ exēpla-
ria istiusmodi habere uoluerint: ut q̄ diligēter emen-
dauit: cū cura & diligentia trāscribantur. Notet sibi
unusq; uel iacētē lineā uel radiātia signa idest obe-
los & astericos: & ubicūq; uiderit uirgulā p̄cedētem
ab ea usq; ad duo pūcta q̄ pressimus: sciat ī septuagi-
ta trāslatorib' plus h̄i: ubi autē p̄spexeritis stelle sifi-
tudinē: de hebreis uoluminib' additū nouerit eque
usq; ad duo pūcta: iuxta theodotionis dūtaxat editio-
nē: q̄ simplicitate sermonis a septuaginta interptib'
non discordat. Hec ergo & uobis & studioso euiq; fe-
cisse me sciēs: nō ambigo multos fore q̄ uel ī inuidia
uel supcilio malit cōtēnere uideri p̄clara q̄ discere: &
de turbulento magis riuo q̄ purissimo fonte potare.

Epistola sancti hieronymi prebyteri ad chroma-
tium & heliodorum epistolas de libris salomonis.

i Vngat epla q̄s iūgit sacerdotiū: imo charta
nō diuidat quos xp̄i necit amor. Cōmētari-
os ī osee amos & zachariā malachiam quoq;
poscitis: scripsissem si licuisset pre ualitudine. Mitti-
tis solatia sumptuū notarjos n̄ros & librarios susten-
tatis: ut uobis potissimū nostrū desudet ingenium.

Et ecce ex latere frequēs turba diuersa poscentiū: q̄si aut equum sit me uobis esuriētibus & alijs laborare aut ī ratiōe dati & accepti cuiq̄ p̄ter uos obnoxio⁹sim Itaq; lōga egrotatiōe fractus ne penitus hoc anno reticerē & apud uos mutus essem tridui opus noī ufo cōsecraui: interpretatiōē: uidelicet triū salomonis uoluminū: masloth quod hbrei parabolās: uulgata autē editio puerbia uocāt. coeleth: quē grece ecclesiasten: latine cōcinatorē possumus dicere. Sirasirim: quod ī lingua nra uertit cāticū cāticorū. Fers & panaretos iesu filij syrach liber & alius pseudographus: q̄ sapiētia salomonis īscribit. Quorū priorē hebraicū reperi: nō ecclesiasticū: ut apud latinos: sed parabolās pre notatū cui iūcti erāt ecclesiastes & cāticū cāticorum ut similitudinē salomonis non solū numero librorū si etiā materiārū genere coequaret. Secūdus apud hebreos nusq̄ ē: quia & ipse stilius grecā eloquētiā redollet: & nōnulli scriptorū ueterū hunc esse iudei philonis affirmāt. Sicut ergo iudith & tobie & machabeorū libros legit quidem eos ecclesia: sed inter canonicas scripturas nō recipit sic: & hec duo uolumina legat ad edificatiōē plebis: non ad auctoritatē ecclesiasticorū dogmatū confirmandā. Si cui sane septuaginta interpretum magis editio placet: habet eam a nobis olim emendatā. Neq; enim noua sic cudimus: ut uetera destruamus. Et tamen cū diligentissime legerit sciat magis nostra scripta intelligi que nō ī ter

tium uas transfusa coacuerint: sed statim de pelo purissime cōmēdata teste suū sapore seruauerint.

Incipit prologus in libros eosdem.

Ribus nominibus uocatū fuisse salomonē
t scripture manifestissime docēt pacificū id
est salomonē & ydida: hoc est dilectū dñi: &
quod nūc dicit. coeleth. i. ecclesiasten. Ecclesiastes au
tē greco sermone ē appellatus: quia cetū idest ecclesi
am cōgreget: quē nos nuncupare possumus contina
torē: eoq; loquat ad populū. & sermo eius non specia
liter ad unum sed ad uniuersos dirigatur generaliter
Porro pacificus & dilectus dñi ab eo q; regno ei⁹ pax
fuerit: & eū dñs dilexerit appellatus ē. Nā & psalm⁹
xliiij. & lxxi. dilecti & pacifici titulo p̄notatur. Qui
tñ & si ad pphetiā xp̄i eccl̄siecq; pertinētes felicitatē
& uires salomonis excedū: tamen fm hystoriā super
salomonē scripti sunt. Itaq; iuxta numerū uocabulo
rū tria uolumina edidit: puerbia: ecclesiasten: canti
cum canticorū. In puerbijs paruulum docēs: & qua
si de officijs per sentētijs & uidiēs. Vnde & ad filium
sermo crebro repetitur. In ecclesiastē uero mature ui
rū etatis instituēs: ne quiq; imundi rebus putet esse
ppetū: sed caduca & breuia uniuersa que cernimus
Ad extremū iā consummātū uirū & calcato seculo p̄
paratum: in canticis canticorū sponse iungit ample
xibus: nisi enim prius reliquerimus uitia & pompis
seculi renūciantes, expeditos nos ad aduētum prepa

rauerimus: nō possumus cātare canticum canticorū
 Sed & hoc diligentiū attendendū tres libros aucto
 re diuerso esse intitulos. In puerbijs enim notant
 puerbia salomonis. filij dauid regis israhel: in ecclesi
 asten uero uerba ecclesiastes filij dauid regis hierusa
 lē. Supfluū q̄ppe ē israhel hic quod male ī grecis & la
 tinis codicibus inuenit̄. In cātico autē canticorū nec
 filius dauid: nec rex israhel siue hierusalē p̄scribit̄: sed
 tantū canticū canticorū salomonis. Sicut enī puer
 bia & rudis institutio ad duodecim tribus & ad totū
 ptinet israhel: & quomodo contētus mūdi nō nisi me
 tropolitis cōuenit̄: hoc ē habitatoribus hierusalē: ita
 cantica canticorū ad eos pprie pertinet qui tantum
 superna desiderant. Ad incipiētes & p̄ficientes & pa
 terna dignitas: & regni ppriij merito uendicatur au
 ctōritas: ad perfectos uero ubi non timore eruditur
 sed amore ppriū nomē sufficit & equalis magister ē
 & nescit esse se regē. Que omnia referunt̄ ad xpm.

Incipit alius plogus.

Res libros salomonis. i. puerbia: ecclesiastē
 t & canticū canticorū. ueteri septuaginta in
 terpretum auctoritati reddidi: uel antepo
 sitis lineis supflua quęq; designans: uel stellis ritulo
 p̄notatis: ca que minus habebant̄ interserēs ut pleni
 us paula & eustochiū cognoscatis qd ī libris nostris
 minus sit: quiduc redūder. Nec nō etiam illa que im
 periti translatōres male in linguā nostram de greco
 sermone uertcrāt obliterans & antiquans curiosissi

ma ueritate correxi. Et ubi postero ordine atq; puer
so sniarū fuerat lumē ereptū suis locis restituēs, seci
itelligi qd̄ latebat. Porro eo libro q̄ a plerisq; sapia
salomonis iscribit̄: & in ecclesiastico quē eē iesu filij
sirach nullus ignorat: calanū tēperauī tātūmodo ca
nonicas scripturas uobis cōdare desiderās: & studi
um meū certis magis q̄ dubijs cōmēdare. Ideo greco
& hebreo p̄faciūcula utraq; ī libro p̄missa ē: quia nō
nulla de greco hoc ad illuminationē sensus & legētis
edificationem: uel inserta lebraice translationi: uel ex
trinfecus iuncta sunt: & idcirco qui legis semper pe
grina memento.

Incipit p̄logus sc̄i hiernymij librū ecclesiastē.

m Emini me ante hē ferme quinquēniū cum ad
huc rome essem & ecclesiasten scē blesille le
gerē ut eā ad contrū mūdi huius puocarē:
& oē quod ī mūdo cernere putaret eē p̄ nihilo roga
tū ab ea ut ī morē cōmētarioli obscura queq; differe
rē: ut absq; me possit itelligere q̄ legebat. Ita qm̄ in p̄
cinctu nostri operis subita morte subtracta ē: & ubi
nō meruimus o paula & eutochiū talem uite nostre
habere: cōsortem; tanto uuere tūc percussus obmu
tui. Nunc in bet̄aleem portus angustiore uidelicet
ciuitate & illi⁹ memorie & uobis reddo quod debeo.
Hoc breuiter ammonens q̄ nullius auctoritatem se
curus sum: sed de hebreo transferens maxime septua
ginta interpretum cōsueudinī me coaptauī: in his
dumtaxat que nō multum b̄ hebraicis discrepabāt.

Interdū aquile quoq; & symmachi & theodotiōis re-
cordatus sum: ut nec nouitate nimia lectoris studiū
deterrerē: nec rursū cōtra cōsciētā meā fonte ueri-
tatis omissio: opinionū riuulos cōfectarer.

Incipit plogus ecclesiasticus.

m Vltorū nobis & magnorū p legē & pphetas
aliosq; q secuti sunt illos: sapiētia demōstra-
ta ē: in quibus oportet laudare israhel: doctri-
ne & sapiētie causa: quia non solum ipos loquētes ne-
cessē ē eē peritos: sed etiā extraneos posse & discētes
& scribētes doctissimos fieri. Auus meus iesus post
q se amplius dedit ad diligētā lectiōis legis & pphe-
tarū & aliorū librorū q nobis a parētibus nostris tra-
ditū sunt uoluit & ipse scribere aliqd horū q ad doctri-
nā & sapiētā ptinet: ut desiderātes discere: & illorū
periti fieri magis: magisq; attēdāt animo: & cōfirmē-
tur ad legittimā uitā. Hortor itaq; uenire uos cū be-
niuolētia & attēiore studio lectiōnē facere: & ueniā
habere in illis in quibus uidemur sequētes imaginē
sapiētie: & deficere in uerborū cōpositiōe. Nā defici-
ent uerba hebraica: quō fuerint trāslata ad alterā lin-
guā. Nō aut solū hec: sed & ipa lex & pphete ceteraq;
aliorū librorū nō paruā habēt differētā: qn inter se
dicunt. Nā ī octauo & tricesimo anno tpibus ptolo-
mei euergetis regis postq pueni ī egyptū: & cū mul-
tū tpis ibi fuissē: inueni ibi libros relictos nō paru-
e neq; contēnende doctrine. Itaq; bonū & necessariū

um putauit: & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa uigilia attulit doctrinam in spacio temporis ad illa que ad finem ducunt librum istum dare: & illis qui uolunt animum intendere & dicere quemadmodum oporteat instituire mores: quod secundum legem domini proposuerint uitam agere.

Incipit prologus in esayam prophetam.

Emo cum prophetas uersibus uiderit esse descriptos: merito eos estimet apud hebreos ligari & aliquid simile habere de psalmis uel operibus salomonis. Sed quod in demostene & tulio solet fieri: ut per cola scribantur & comata qui utique per psalmos & non uersibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legendi uel prouidentes: interpretationem nouam nouo scribendi genere distinximus. Ac primum de esaya. Sciendum quod in sermone suo desertus sit: quippe ut uir nobilis & urbane elegantie. Nec habes quicquam in eloquio rusticitatis admixtum. Vnde accidit: ut per ceteris flore sermonis eius translatione non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum quod non tam propheta dicendus sit quam euangelista. Ita enim uniuersa christi ecclesieque mysteria ad liquidum persecutus est: ut non eum putes de futuro uaticinari: sed de preteritis historiis texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis septuaginta interpretes fidei sue sacramenta perspicue ethnicis perdere: ne sanctum canibus & margaritas porcis daret: quod cum hac conditione legeritis: ab illis animaduertetis abscodita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelli

gere. Nec facile quēpiā posse iudicare de interpreta-
 tiōe: nisi intellexerit ante que legerit. Nos quoq; pa-
 tere moribus plurimorū: q; stimulatē inuidiā: quod
 cōseq nō ualēt: despiciūt. Sciēs ergo & prudēs in flā
 mā mitto manū: & nihilominus hoc a fastidiosis le-
 ctoribus p̄cor: ut qñ greci post septuaginta trāslato-
 res aquilā & symmachū & theodotionē legūt: uel ob
 studiū doctrine sue: uel ut septuaginta magis ex col-
 latiōe eorū intelligāt: sic & isti saltē unū post priores
 habere dignent̄ interpretē. Legāt prius: & postea de-
 spiciāt: ne uideāt nō ex iudicio: sed ex odij p̄sumptiōe
 ignorata dānare. Prophetauit aut̄ esayas in hierusalē
 & in iudea: nec dū decē tribubus in captiuitatem de-
 ductis: ac de utroq; regno nūc cōmixtū: nunc separa-
 tim textit oraculū. Et cū interdum ad p̄sentē respiciat
 hystoriā: & post babylonie captiuitatē reditū popu-
 li significet in iudeā: tñ oīs eius cura de uocatiōe gē-
 tiū & de aduētū xpī ē. Quē quāto plus amatis paula
 & eustochiū: tāto magis ab eo petite: ut p̄ obtrectati-
 one presenti qua me indefinēter emuli laniāt: ip̄e mi-
 hi mercedē restituat in futuro: qui scit me ob hoc in
 peregrine lingue eruditiōe sudasse: ne iudei de falsi-
 tate scripturarū ecclesijs eius diutius insultarēt.

Incipit argumentum.

e Sayas i hierusalē nobili genere ort⁹ ē: ibiq;
 p̄phetauit. Sub manasse rege sectus in du-
 as partes occubuit. Sepultusq; est sub quer-

cu rogel: iuxta tranſitum aquatum: quas olim ezechi
as rex iac̄to obſtruxerat puluere.

Incipit plogus in hieremſā pphetam.

Ietemias ppheta: cui hic plogus ſcribitur:
h ſermone quidē apud hebreos eſaye & oſee &
quibudā alijs pphetis uidet̄ eſſe ruſticior:
ſed ſenſibus pat̄ ē: q̄ppe q̄ eodē ſpiritu pphetauerit.
Potro ſimplicitas eloquij de loco ei in quo natus eſt
accidit. Fuit enim anathotites q̄ ē uſq; hodie uiculus
tribus ab hieroſolyms diſtās milibus ſacerdos ex ſa
cerdotibus: & in matris utero ſanctificatus: uirgini
tate ſua euāgelicū uitū xp̄i eccleſie dedicās. Hic uati
cinare exorſus ē puer: & captiuitatē urb̄is atq; iudee
nō ſolū ſpiritu: ſed & oculis catnis ituitus ē. Iā decē
tribus iſrl̄ aſſyrij in medos trāſtuletāt. iā terras earū
coloni gētū poſſidebāt. Vnde ī iuda tātū & in benia
min pphetauit: & ciuitatis ſue ruinas quadruplici
plāxit alphabeto: quod nos mēſure metri uet ſibusq;
reddidimus. Pretetea ordinē uifionū q̄ apud grecos
& latinos omnino cōfuſus ē: ad priſtinā fidē correxi
mus. Libtū aut̄ baruch notarij eius: qui apud hebre
os nec legitur nec habet̄ pretermiſimus: p̄ his omni
bus maledicta ab emulis preſtolantes: quibus me ne
ceſſe ē per ſingula opuscula reſpōdere. Et hoc patior
qa uos cogitis. Ceterū ad cōpendiū mali rectius fue
rat modū furori eorum ſilētio meo ponere q̄ quotti
die noui aliqd ſcriptitatē iudiorū inſaniā puocare.

Item alius prologus in eundem.

I Oachim filius iosie: cui⁹ tertio decimo a^{no} pphetare orsus est hieremias sub quo & ol-
 da mulier pphetavit: ipse e qui alio no^{me} ap-
 pellatur eliachin: & regnavit sup tribu iuda & hieru-
 salē annis undecim: cui successit i regnū fili⁹ ioachī
 cognomēto ieconias: qui tertio mense regni eius die
 decima captus a ducib⁹ nabuchodonosor duct⁹ est i
 babilonē: & in loco eius cōstitutus ē sedechias fili⁹
 iosie patruus ei⁹: cui⁹ anno undecimo hierusalē cap-
 ta atq; subversa est. Nemo igitur putet eūdem in da-
 nielis p^{ri}ncipio ioachī: qui i ezechielis exordio ioachī
 scribitur. Iste extremā syllabā chim habet: ille chin:
 & ob hāc causā in euāgelio secundū mattheū una vi-
 detur deesse generatio q̄a secūda tesseredecas i ioachī
 definit filiū iosie: & tertiu incipit a ioachin filio ioa-
 chim quod ignorans porphyrius calūniā instruit ec-
 clesie: suam ostendens imperitiam: dum euangelistā
 mattheū arguere nititur falsitatis Quodq; traditum
 scribitur ioachim mōstrat: nō aduersariorū fortitu-
 dinis fuisse uictoriā: sed dñi uolūtatis.

Incipit prologus in ezechielem pphetā.

E zechiel ppheta cū ioachim rege iuda capti-
 uus duct⁹ est i babilonē ibiq; his qui cū eo
 captiui fuerāt pphetavit penitentib⁹: q; ad
 hieremie uaticiniū se ultro aduersariis tradidisset &
 uiderēt adhuc urbē hierosolymā stare qm ille casurā

esse predixerat. Tricesimo autē etatis sue anno & captiuitatis quinto: exorsus ē ad cōcaptiuos loqui. Et eodē tēpore licet posterior hic ī chaldaea hieremias ī iudea pphetauerūt: sermo: i^o nec satis disertus nec ad modū rusticus ē: sed ex utroq; medie tēperat^o. Sacerdos & ipse fuit sicut hieremias p̄cipia uoluminis & finē magnis habēs obscuritatib⁹ iuoluta. Sed & uulgata eius editio nō multū distat ab hebraico Vnde satis miror quid cause extiterit: ut si eosdem ī uniuersis libris habem⁹ inter p̄tes: ī alijs diuersa trāstulerit uolunt
Legite igit̄ & hūc iuxta trāslationē nr̄am: quā p̄ cola scriptus & cōmata manifestiorē legētib⁹ sensū tribuīt. Si autē amici mei & hūc subsanauerint. dicite eis q̄ nemo eos cōpellat ut scribāt. Sed uereor ne illud eis eueniat qđ grece significātius dicitur. ut uocent̄ fagolidori: quod est manducantes fenecias.

Incipit plog^o scī hieronymi ī danielē pphetā.

 Anielē pphetā iuxta septuaginta inter p̄tes dñi saluatoris ecclesie nō legūt: utentes theodotionis editione. & hoc cur acciderit nescio. Siue enī quia sermo chaldaicus ē: & quibusdā p̄prietatibus a nr̄o eloquio discrepat noluerūt septuaginta interpretes eadē lingue lineas in translatione seruare: siue sub nomīe eorum ab alio nescio quo nō satis chaldēā linguam sciente editus est liber: siue aliud quid cause extiterit ignorās huc unū affirmare possū: q̄ multū a ueritate discordet: & recto iudi-

cio repudiatus sit. Sciēdū quippe danielē maxime &
 esdrā hebraicis quidē lris: sed chaldco sermone con-
 scriptos: & unā hieremie pericopē. Job quoq; cū ara-
 bica lingua plurimā habere societate. Demiq; & ego
 adolescētulus post quintilianī & tullī lectiōē ac flo-
 res rethoricos cū me in lingue huius pristinū reclu-
 sissē: & multo sudore multoq; t̄p̄e uix cepissē anhe-
 lātia stridētiaq; uerba resonare: & q̄si p̄ criptā ambu-
 lās: rarū desup lumē aspicerē: impegī nouissime ī da-
 nielē & tanto tedio affectus sum: ut desperatione su-
 bita oēm laborē ueterē uoluerim contemnere. Verū
 adhortāte me quodam hebreo: & illud mihi crebri⁹
 sua lingua ingerēte: labor improbus oīa uincit: q̄ mi-
 hi uidebar sciolus īter eos cepi rurs⁹ discip̄s eē chal-
 daicus. Et ut uerū fatear usq; ad presentē diē magis
 possū sermonē chaldaicum legere & intelligere quā
 sonare. hec idcirco refero: ut difficultatē uobis danie-
 lis ostēderē: q̄ apud hebreos nec susāne habet histori-
 am: nec hymnū triū puerorū: nec belis draconisq; fa-
 bulas: quas nos: q̄a ī toto orbe disperse sūt uerū ante
 posito easq; iugulāte subiecim⁹: ne uideremur apud
 impitos magnā partē uoluminis detrūcasse. Audiui
 ego quēdā de preceptorib⁹ iudeorū: cū susanne deri-
 deret historiā: & a greco nescio quo eā diceret eē con-
 fictā illud opponere: quod origeni quoq; africanus
 opposuit: ethymologias has apo thoy chyne ychise:
 & apothoy prynoyp̄ryse: de greco sermōe descēdere.

Cuius rei nos intelligētīā nr̄is hāc possum⁹ dare: ut
uerbi gratia dicam⁹ ab arbore ilice dixisse eum cōti-
nuo pereas: & a lētisco in lentē te cōminuat angelus
uel nō lēte peas: aut lētus. i. flexibilis ducaris ad mor-
tē: siue aliud quid ad arboris nomē cōueniēs. Deīde
tantū fuisse oculi trib⁹ pueris cauillabat: ut in camī-
no estuātis incēdii metro luderēt: & p ordinē ad lau-
dē dei oīa elemētā puocarēt: aut qđ miraculū: diuī-
neq; aspirationis iudiciū uel draconē interfectū ossa
picis uel sacerdotū belis machinas deprehēsas: q̄ ma-
gis prudētia solertis uiri q̄ prophetali essēt spū per-
petrara. Cū uero abacuc uēiret. & de iudea ī chaldeā
raptū discophorū lectitaret: querebat exēplū ubi le-
gissimus ī toto ueteri testamēto quēq; sāctorū graui
uolasse corpore: & in pūcto unius hore tanta terrarū
spacia trāsisse. Cui cū quidā e nr̄is satis ad loquēdūm
prōptulus ezechielē adduxisset in mediū & diceret e-
um de chaldeā in iudeā fuisse trāslatū: derisit hoīem
& ex ip̄o uolumine demonstrauit ezechielē in spū se
uidisse trāsposurū. Deniq; & apostolū nr̄m uidelicet
ut eruditū uirū & qui legē ab hebreis didicisset non
fuisse ausū affirmare se raptū in corpore: sed dixisse:
siue in corpore siue extra corpus nescio. de⁹ scit. His
& talibus argumētis apocryphas ī libro ecclie fabu-
las arguebat. Sup qua re lectoris arbitrio iudiciū de
relinquēs illud ammonco nō haberi danielē apud he-
breos inter prophetas: sed inter cōs qui agiographa

cōscripserunt. In tres si quidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur: in legem in prophetas & in apocrypha. i. in quinq; & octo & in undecim libros de quo nō est huius tēpōis differere. Que autē ex hoc ppheta: imo cōtra hūc librū porphyrius obiiciat: testes sunt methodius eusebius & appollinaris: q; multis uersuum milib; eius uesanie respōdētes nescio an curioso lectori fati fecerūt. Vnde obsecro uos o paula & eustochiū fūdati p me ad dñm pces: ut q̄ diu ī hoc corpusculo sū: scribā aliqd gratū uobis: utile ecclie dignū posteris. p̄sentiū q̄ppe iudicis oblatratiū nō satis moueor q; ī utrāq; partē aut amore labūtur aut odio.

Incipit prologus in librū duodecī pphetarū.

Uon idē ordo ē de duodecim pphetarū apud hebreos qui est apud nos. Vnde secundū id quod ibi legit̄. hic quoq; dispositi sūt. Osee cōmaticus est: & quasi p sentētias loquēs. Iohel planus in p̄cipiis. ī fine obscurior: & usq; ad malachiā habēt singuli pprietates suas: quē esdrā scribā legis q; doctorē hebrei autumāt. Et q̄a lōgū ē nūc de oib; dicere: hoc tantū uos o paula & eustochiū ammonitas scire uolo unū librū esse duodecim pphetarū & osee synchronon esaiē malachiā uero aggei: & zacharie fuisse tēporibus. In quibus autē tēpus nō p̄ferēt in titulo: sub illis eos regibus pphetaffe sub quibus & hī qui ante eos habēt titulos pphetauerūt.

Item alius prologus.

Regule sūt hec: sub quib⁹ significationibus
noīm ad q̄s trib⁹ p pphetas sermo dñi diri-
gat. Quotiēscūq; ad decē trib⁹ tendit pphe-
tia: sub his noībus designātur. i. ephraim samaria isa-
rael ioseph iezrahel bethel bethauen & iterdū iacob.
Quādo autē ad duas loq̄tur trib⁹: sub his noībus ser-
mo profert. i. iuda hierlīm beniamin dom⁹ dauid: &
interdū iacob. Aliquotiēs israel ad totas duodecī tri-
bus refert. Duplex ē apud hebreos sētētia. de his q̄t-
tuor uersib⁹: q̄ in capite sūt p̄notati. Pleriq; eī dicūt:
q; ab esdra scriba ī oīb⁹ pphetis sic fuerit titulātū ut
per scripto uniuscuiusq; noīe pphetia cui⁹ sit sequēs
noscat. Ip̄e ē autē esdras qui ultimus pphetarū ma-
lachie noīe scribitur. Alii uero dicūt: q; ab ip̄is pphe-
tis per sp̄m sanctū ut cetera sūt conscripta.

Incipit prologus in librū osee prophete.

Temporib⁹ ozie & ioathā achaz & ezēchie re-
gū iuda & hierolboā filii iohē regis isrl: osee
fili⁹ bceri ad pphetiā dicēdā sp̄u scō replet⁹
ē. De memorato itaq; numero regū: achaz rex iuda &
hieroboā rex isrl dñm derelinq̄ntes: ut historie regū
& paralipomenō indicāt: etiā isrl idolatrie crimē īpe-
rio ac potestate sua admittete coegerūt. Propter qd̄
de⁹ ad osee hec locutus ē dicēs. Accipe tibi uxorē for-
nicariā siue fornicationū: & fac filios fornicationis.
Fornicariā itaq; nō electōe corpis meretricē: sed gēti-
lē deū ignorātē appellat q̄ dei creatoris sui amore cō

tēpto simulacrorū se subiecit desideriis. Sed cū dei p̄cepto p̄pheta ī hac paruisset cōceptū ex ea filiū iezrahel p̄cepit noīare: deo pollicēte post breue tēpus sanguinē iezrahel ī domo iheu uindicare. Cui⁹ p̄missio nis hec causa ē: iheu p̄ eliseū in regē inūcto ad defendū sāguinē naboth: cuius iezrahel quoq; tūc temporis metropolis erat: quē iezabel achab regis īsrahel uxor interemerat: sicut regū hīstoria exponit. Is cum grauiter iuxta diuinū p̄ceptū iudicādī sāguis causa ī oēm memoratī domū descuisset. hoc pacto dñm dereliquisse inueitur: cui⁹ pro nepote hieroboā q̄ lectiōe cōprehēsus ē origenis sue facta mutāte: ac cōtra dei p̄cepta & religionē cum pp̄lo īsrahel agēte: sanguis naboth: qui in loco certe iezrahel fuerat profusus ī domo iheu p̄ris memorati hieroboe p̄ peccato redūdaturus significatur. Hīnc factū est ut ira dei uel pp̄lo īsrl̄ pro denūciatōe p̄phete processura deberetur. Domui autē iude minīma lectiōe cōprehensa ob hoc promissa est quia ezechias rex iuda filius achaz sublatis idolis que tam pater eius q̄ ceteri reges cōsecrauerūt templū dei purgasse ac purificasse monstratur.

Incipit prologus in iohel prophetam.

Anctus iohel apud hebreos post osee ponit̄. Et sicut ibi sub noīe ephraim ad decē tribus confertur uaticiniū que uel samaria uel īsrl̄ sepe memoratur: sic & hūc p̄phetā om̄e qd̄ dicit̄ ad tribū iuda & ad hierusalē pertinere credēdum est: &

nullā oīno israelis. i. decē tribuū in hoc fieri mentio-
nē Tēpora quoq; quibꝰ pphetauit eadē debemꝰ acci-
pere q̄ in osee legimꝰ in diebꝰ ozie ionathā & achaz
& ezechie regū iuda: & ī diebꝰ hieroboā filiū ioas re-
gis israel. Porro factū esse sermonē dñi ad meritū eiꝰ
refertꝰ cui fit: nō ad cōditionē eiꝰ qui fieri dicitꝰ: ut a-
libi legimꝰ. Dominus: factꝰ es mihi: in salutē Auditꝰ
enī in scripturis sanctiis nō est iste qui ad aures sonat
sed qui in corde percipit iuxta illud q̄ndo dñs loqui-
tur. Qui habet: aures audiēdi audiat. Quod autē dicitꝰ
hebraice hiezimi: grece enechziafi: latine sonat auri-
bus percipite pprie nō aure sed corde percipit. Qui
fenes sunt & celestes audiunt spiritaliter: qui autē
habitant in terra appellanturq; terreni auribus per-
cipiunt. Vbi cūq; autem hec duo uerba iuncta ponū-
tur nō ad simplicem tātum uerborum sonum: sed ad
reconditam quoq; dictorum intelligentiam pertine-
re intelligendum est. In genesi lamech loquitur ad
uxores suas ada & sella. Audite uerba mea uxores la-
mech auribus pcipite sermones meos. Quia uirū oc-
cidi ī uulnus meū: & iuuenē in liuorē meū. Et esaias
Audite celi & auribus percipe terra.

Item alius prologus in eūdem.

 N hoc ppheta idcirco nec reges nec tēpora
sūt pnotata: qa eisdē tēporibꝰ ac regibꝰ qui
bus osee pphetauerat & ipse pphetauit. Ex
tribꝰ igitꝰ generibꝰ rhetorū hec sumuntꝰ pncipia: &

tres sūt argumētorū partes: ex quib⁹ incipe solet oīs orator. Aut. n. docibiles beniuolos aut attentos auditores debet efficere. Hic ergo propheta a magnitudine cladis sumēs principiū: eosq; qui audituri erāt uolēs ad penitētiā prouocare: reddit attētos admirās futurū malū: ut cōsiderātes uētute cladis asperitatē ocius arriperēt penitentiā. Ioel interpretatur incipiens: aut dñi descēsus. Fatucl uero aut latitudo aut ostium dei. Tropologice: hoc est q̄ qui ostiū dei & sciētiam habuerit apertā recte incipit prophetare.

Incipit prologus in amos prophetam.

Ozias rex cū religionē sollicitē emularet nīmio religioīs amore prouocat⁹ circa p̄ceptū legis moyſi arrepto thuribulo: ut ī historia libri secundo paralipomenō ostenditur: sacerdotale officium presumere conat⁹ est. Ob eam rem terremotum in templo dei exortum cōstat: cuius etiā zacharias p̄pheta meminit. Ante hūc itaq; terremotū amos p̄pheta t̄porib⁹ predicti regis: & tēporibus hieroboā filii ioas regis israel in eas gētes: que electiōne cōprehēse sūt. irā dei ob eas causas quas memorauit affuturā denūciat. Et q̄a idē p̄pheta in sequentibus ait. Super tribus impietatib⁹ & super quattuor non conuertam eum: tertio peccatorum indulgentiam dcū dare posse significat: quē quatto eadem peccata admittentib⁹: nec penitētiā nec indulgētiā daturum annūciat. Nam p̄ ignis similitudinē: quē ī

predictas gētes immittēdū predixit grauem atq; irreuocabilē dei iram ad euerſionem earūdem ciuitatum proceſſuram uoluit demonſtrare.

Incipit prologus in abdiam prophetam.

 Acob p̄iarcha habuit fratrem esau qui ob rubeorem corporis sui edom hebreica lingua appellatus est quod latine sanguineus dicitur. Is memoratum fratrem suum qui israel nomen accepit: graui odio commotus interimere conatus est. Qua de causa omnes qui populum israel. i. filios patriarche iacob predicti esau odium imitati persecuti sunt: esau & edom appellati sunt. Et quia populus israel de captiuitate chaldeorum per cyrum regem persarum nutu dei reuocatus in iherusalē: ab alio regno grauiter afflictus atque oppressus est: ideo hoc regnum quod more esau predictum populum persecutum istud per denunciationem abdicat prophete increpatur: quod non dei indignatione sed sua uirtute populum superatum gloriabatur. De quo regno olim per dauid in psalmo centesimo trigesimo sexto dictum est. Memorare domine filiorum edom in die iherusalem. Nam reliqua lectio comprehensa futurum in gentes iudicium ob causas lectioe comprehensas: regnumque dei in populo israel significat. Hebrei hunc dicunt esse qui sub rege samarie achab & in piissima iezabel pauit centum prophetas in specubus: qui non curauerunt genu ante baal & de septem milibus erant quos helias arguitur ignorasse. Sepulchrum quoque eius usque hodie cum mausoleo helisei prophete: & baptiste iohannis in sebaſte uenerationi ha-

betur: que olim samaria dicebat. Hæc herodes rex antipatriſ filius in honore auguſti ceſaris greco nomine uocauit auguſtã. Hic igitur qui cõtũ pphetas pauerat: accepit gratiã pphetã: & de duce exereit⁹ fuit dux ecclie. Tũc i samaria paruũ gregẽ pauerat: nũc in toto orbe xp̄i paſcit eccleſias. Et ſicut ſtephan⁹ coronam meruit paſſiois: ſic hic de ſeruítutis dei cum paulo apoſtolo nomine gloriatur: quia abdias ſeru⁹ domini in noſtro ſonat eloquio.

Incipit prologus in ionam prophetam.

Onã ſanctũ hebrei affirmant filiũ fuiſſe mulieris uidue ſareptane: quẽ helias propheta mortuum ſuſcitauit: & matre poſtea dicente ad eum: nũc cognoui quia uir dei es tu: & uerbũ dei in ore tuo ueritas eſt. Ob hanc etiã cauſam ip̄m puerum ſic uocauit amathi. Amathi ei in nã lingua ueritatẽ ſonat. Et ex eo q̄ uerũ helias locutus eſt ille q̄ ſuſcitatus eſt filius eſſe dicit ueritatis. Ideo de ueritate colũba naſcitur qa ionas colũbã ſonat. In cõdemnationẽ autẽ iſrael ionas ad gẽtẽ mittit: q̄ niníue agẽte penitẽtiã: in malicia pſeuerãt. Tẽporib⁹ quippe iheroboã regis iſrl̄ qui deo relicto: cũ populo ſuo in ſamaria idolis ſacrificabat: ionã pphetam fuiſſe q̄rtus liber regũ indicat. Is cũ pphetia illuminãte pccõres ciuitatis niníue dei miſericordiã conſecuturos uideret ne falſa p̄dicare uideretur: ad denũciãdũ interitũ eiũsdẽ ciuitatis ire nolebat. Nã ſicut deus ad abraãã

de impietate sodomorū & gomorreorū locut⁹ ē clā-
mor sodomorū & gomorreorū pueit ad me. Ita & de
niniue dicit: eo q̄ ascēderit clamor malicie ei⁹ ad de-
um. Et q̄a sētētia dei de sodomis facta; minime reuo-
cata ē: ita & ionas aduersū niniue prolata sentētiā re-
uocari nolebat: diuine dispēsatiōis ignar⁹ q̄ salutē ho-
minū ad se cōuertētū magis uulq̄ interitū. Hoc illi
acciderat q̄ & factō heliseo q̄ filiū sunamitidis muli-
eris mortuū ignorauit. Ideo a cōspectu dei fugere se
ionas putabat: humanū aliquid passus dicēte dauid.
Quo ibo a spū tuo: & a facie tua quo fugiam.

Incipit prologus in micheā pphetam.

In poribus ioathe & achaz & ezechie regū
iuda micheā pphetā ad hāc pphetiā spū san-
cto repletū fuisse lectio ip̄a demōstrat. Sed
de supradicto numero regū ioathā & ezechiā de ob-
religionē placuisse: historia libri q̄rti regū & secūdi
paralipomenō indicat. Achaz uero relicto deo idola
samarie quib⁹ etiā filios suos ī sacrificiū igni cōcre-
mādos obtulerat: coluisse cōstat. Quāobrē de⁹ sama-
riā q̄ reges israel & iuda memoratorū simulacrorū sū-
perstitiōe fefellerat increpās indignationē suā ī eam
processurā cōminat⁹ est. Populo etiā israel p̄uaricato-
ri & p̄cipib⁹ eius qui eūdem pplm fallaci suasionē
ad collēda idola impuleāt: uerbis insequētib⁹ capti-
uitatē & interitū affuturū denūciauit.

Incipit prologus in naum prophetā.

U Aum ppheta ante aduētum regis assyriorū
 qui pplm israel captiuū in suā regionē trāf-
 tulerat fuisse hebreorū traditio cōfirmat. Si
 quidē in fine huius lectionis predicti regis aduētū
 idem ppheta annūciare mōstratur. Sed cū habitato-
 res niniue: iona interitū ciuitatis p̄dicāte: ne diuina
 ira denūciatū interitū sustinerēt: pccōrū & īpietatis
 penitētiā egissēt. accepta dei mīa grauiorib⁹ se crimi-
 nib⁹ īplicuerūt Qua de causa memorat⁹ ppheta spū
 sācto plenus: iudiciū dei annūciās: ita locutus ē. De⁹
 zelās & ulciscēs dñs est. & cetera. Iam cī decē tribus ab
 assirijs ducte fuerāt ī captiuitatē sub ezechia rege iu-
 da: sub quo etiā nūc in cōsultatiōe ppli transmigrat ī
 aduersū niniuē uisio cernit̄. Nec erat parua cōsulta-
 tio tā his q̄ iam assirijs ser uiebāt q̄ reliqs qui sub eze-
 chia de tribu iuda & bēiamin ab eisdē hostibus obfi-
 debātur: ut audirēt assirios quoq; a chaldeis eē capiē-
 dos: sicut ī sequētib⁹ libri hui⁹ demōstrabit̄. Sciēdū
 q̄ niniue in nra lingua de hebreo speciosā sonat. Spe-
 ciosus aut̄ hic mundus dicitur. Vnde & apud grecos
 cosmos ab ornatu nomē accepit. Et quicqd nunc ad-
 uersū niniuē dicitur de mundo figuraliter predicari
 sentētiamus. Quā ob causā & assūptio quā septuagī-
 ta interptes dicūt ^{ὄνον} apud hebreos massa ponit̄.
 idest graue onus: eo q̄ eā aduersus quā pphetat̄ pre-
 mat: nec sinat eleuare ceruicē. Simulq; hoc attēdēdū
 q̄ hec īp̄a uel assūptio: uel onus uel pōdus prophete

uifio fit. Nō enī loquitur ppheta in extasi: ut montanus & pricilla maximillaq; delirāt, sed quod pphetat liber ē uifionis intelligētis uniuersa q̄ loquit & pondus hostiū faciētis suo pplo uifionē. De cōsumariōe itaq; mūdi secūdū anagogenā cōsolationē sāctorū pphetia textitur: ut quecūq; in mūdo uidēt q̄si preteruntia & caduca contēnāt: & pparēt se ad iudicii diē. Vbi ultor aduersū uires assyriorū affuturus ē dñs.

Incipit prologus in sophoniā prophetā.

V Radūt hebrei: cuiusq; pphete pater aut au⁹ ponatur ī titulo ipos quoq; pphetas fuisse.

Vnde & amos unū de duodecim pphetis q̄ dixit: nō sum ppheta nec filius pphete: sed pastor caprarū uellicās, sycomoros: patris nomē in titulo non habere. Hoc si uerū est: sophonias ppheta: qui nomine ut ita dicā: pphetico & gloriosa maiorū suorum stirpe generatus est. Habuit enim patrē chusi auum godoliā: proauum amasiā: attauū ezechiā & talē quadrigā ipē uelut extremus auriga cōpleuit. Nomē sophonicē alii speculā: alii archanū dñi trāstulerunt. Siue igit̄ specula, siue absconditū dñi interpret̄ utrūq; pphē conuenit. Dicitutenī ad ezechiē. Filii hoīs: speculatorē te posui domui israel. Iste ergo propheta qui erat ī specula & in sublimib⁹ cōstitut⁹: & nouerat misteria dñi: filius erat chusi: qui interpretat̄ humilitas. Habebat quoq; auum godoliā qui dicit̄ magnitudo dñi: & proauū amasiā qui & ipē uertitur ī

sermonē dñi: attauū ezechia qui sonat fortitudo dñi
 De fortitudine itaq; dñi nat⁹ est sermo dñi: & de ser
 mone dñi nata est magnitudo dñi: & de magnitudi
 ne dñi nata est humilitas: ut cū peruenerit aliquis ad
 perfectū dicat: q̄a nō sū dignus uocari apostolus. Et
 illud in psalmis. Dñe nō exaltatū cor meū: neq; elati
 sūt oculi mei. Ioziā regem iudei cuius temporibus
 sophonias prophetaſse inuenit: deo pre omibus regi
 bus iude placuisse historia quarti libri regū & secun
 di paralipomenō demonstrat. Ioziās simulacra q̄ pa
 ter suus ammon uel auus manasses in tēplo dei collo
 cauerat deiecta cōminuisse mōstratur. In quibus eti
 am serpentem ereum a moyse factum eui errori idue
 tus populus superstitione idolorum detentus admi
 serat idem custodisse pascha: & intermissis tēporib⁹
 multis solus celebraſse monſtraſt. Ideo de⁹ per p̄phe
 tam temporib⁹ memorati regis q̄ prouētura erāt of
 tendens gentib⁹ quidē lectione cōprehensis affutu
 rum iudiciū. Populo uero israel salutē: & ciuitati hi
 erusalem restorationem tunc temporis tribuēdam
 textu lectionis denunciauit.

Incipit prologus in aggeum p̄phetam.

S Jeremias propheta ob causam periurii sede
 chie regis ut historia libri secūdi palipome
 nō indicat: qui fidem promissā nabuchodo
 nosor regi chaldeorum non seruabant: populū israel
 refert cōmemorato rege hierusalē expugnata hieru.

salē captiuū in babilonē fuisse perductū. Sed cū me-
morat⁹ pp̄ls multis tēporib⁹ idolis seruiēdo etiam
effusione sanguinis innocentū se grauiter impiasset
nolēs de⁹ generatōnē uniuersā eiusedē pp̄li ob causas
memoratas penit⁹ depire septuaginta annorū capti-
uitatē eūdem pp̄lm̄ in regno chaldeorū statuit susti-
nere: hac ratiōe ut cōpleto numero annorū nouus po-
pulus a memoratis peccatis immunis ad renouatio-
nē hierusalē perueiret. Sexagesimo itaq; secūdo āno:
regno caldeorū subuerso q; adhuc octo anni restabāt
ad regnandū: q; etiā sexta uisio danielis ostēdit: cum
pp̄ter causā sacrilegii: q; in eadē uisione cōtinetur fu-
isse extinctū darius q; medis impabat: ut septima ui-
sio danielis ostēdit: memorat⁹ in regno successit. Cu-
ius primo anno regni: ut decima uisio danielis mani-
festat: daniel supputatis annis uidēs appropinq̄re tē-
p̄us reuersiois. q; per hieremiā fuerat promissa: orās
tam pro se q; pro pp̄lo eādē promissionē a deo pos-
tulabat impleri: cui per gabrielē archāgelū in eadem
uisione iuxta preces eiusedē uniuersa cōpleta esse: de⁹
dixit. Nā moriente supradicto dario rege medorū &
succedēte ī regno cyro rege persarū. promissione dei
cōpleta p̄ eūdem regē populūq; israel in hierusalē re-
ductū: historia secundū libri paralipomenō: & initiū
esdre p̄phete confirmāt. Cūq; a pp̄lo israel & seniori-
bus tēplū dei edificari cepisset: mortuo cyro rege ac:
regnāte dario rege persarū q; memorato cyro successisse

ret: uicinē gētes ciuitatis hierl̄m ut idē esdras refert
 restauratiōē tēpli & ciuitatis resistēdo īpedire cepe-
 rūt. q̄ rōne deterrit⁹ ppl̄s isrl̄: repatiōē supradicti tē-
 pli dñi: necdū, iuxta p̄missionē cōcessam eē credebat.
 Prop̄t qd̄ i secūdo āno regni memorati darij regis p̄
 farū agge⁹ p̄pheta a deo missus zorobabel q̄ de tribu
 erat iuda: q̄ ptatē regni susceptur⁹ erat: & iesū filium
 iosedech sūmū sacerdotē āmonet: ut credant cōpleto
 numero annorū tēpus restauratiōis hierl̄m aduenisse
 hoc etiā addito: ne incredulitatē ppl̄i uellēt imitari:
 de quo deus p̄ eū dixit. Ppl̄s hic dicit. Nōdū uenit tē-
 pus ut edificet̄ domus dei. Oīa aut̄ que textu huius
 p̄phetie cōtinent: reuersiōē populi: edificatiōē tē-
 pli: renouatiōē ciuitatis: obseruatiā sacerdotalē: &
 initiū regnorū gētiū exterarū significāt.

Incipit prologus in zachariam prophetam.

Secūdo anno darij regis medorū aggeū & za-
 chariā p̄phetasse lectiōes eorūde declarant.
 Sed hac de cā agge⁹ zacharie i ordine p̄phe-
 tarū p̄lat⁹ eē uidet̄: q̄ eū duob⁹ mētib⁹: ut p̄dictoꝝ le-
 ctiōes oñdūt: i p̄phetia p̄cessisse iuenit̄: & ad repatio-
 nē tēpli p̄cepto dei ppl̄m animasse ut esdras refert dī-
 cēs. In secūdo āno darij regis p̄farū p̄phetauerūt ag-
 geus & zachariās fili⁹ addo p̄phete sup̄ iudeos q̄ erāt
 i iuda & isrl̄: sup̄ hierl̄m i noīe dei sup̄ eos. Tūc surre-
 xerunt zorobabel fili⁹ salathiel & iesus fili⁹ iosedech
 & p̄cipes ei⁹ i choauerūtq; edificare domū dei q̄ ē i

hierlm. Quibꝰ cū adessent pphete: exhortatiōe sua ad
iuuerūt eos. Nā & pplm isrl ab imitatiōe p̄norū de-
lictōrū p suā amonitiōē idē ppheta cupiēs reuocare
uerbis lectiōe comprehēsis usus ē. Vidi nocte & ecce
uir ascēderat sup equū rubeū &c. Vidit ppheta uir
equo rubeo sedētē: & stātē ī medio myrteti umbrosi
cuiꝰ uisiōis hec solutio ē. Vir ascēdēs equū rubeū: li-
cet angelꝰ intelligat: tñ q̄a p̄dicti coloris equū cōscēde-
re uisus ē uidiētā sāguis ī eā gētē significat afferēdā:
q̄ pplm isrl ī captiuitatem redegerat. Nā & esayas p
pheta p ruborē uestimētōꝝ iter gētes uidiētā cū sā-
guine a deo pferendā demōstras his uerbis usus ē dī-
cēs. Quis ē iste q̄ uenit de edō rictis uestibꝰ de bozra
&c. Stātē uero ī medio myrteti umbrātis q̄ dixit leti-
ciā pp̄lo affuturā: p myrteti significatiōē uoluit de-
signari. Eiꝰ ligni moyses in leuitico cū faceret mētio-
nē ait: accipietis die prima fructus ligni speciosi: ut
leticiā populi p bene olentis ligni & speciosi umbra-
culū demōstraret. Sed hanc uisiōē q̄ liberationē po-
puli: & uindiētā de aduersarijs affuturā demonstrat:
ob hoc noctu ppheta se uidisse memorauit: q̄a pplm
isrl ī prima liberationē de terra egypti: noctu discessit
se cōstabat: cuius exēpli q̄ p̄sens ppl̄s aliquā partē ī
se retinere uidebat: liberatiō eiusdē ac reditus capti-
uitatis de terra chaldeorū p noctē pphete ē reuelata.

Incipit prologus in malachiā pphetam.

Eus p moysen pp̄lo isrl p̄ceperat: sacerdotes
d tabernaculi sui oī corporali uitio liberos ho-

stias oī uitio uacuas sibi offerre. Quibus legē suā ad
 regēdū pplm ob hoc dederat: ut p sacrificiorū oblati
 onē itetnūcij dei & hominū facti: pplm pceptis cele
 stib⁹ facerēt obedire. uñ sacerdotes āgelos eē hoc ī lo
 co scriptura testat. Sed qa tāti muneris gratiā cōtēnē
 tes supradictus ppl's ac sacerdotes sacrificia uitio de
 turpata: ip's criminib⁹ atq; ī pietatib⁹ maculati: deo
 offerre ceperūt. Ideo p malachiā pphetā de⁹ pplm suū
 israel ī crepās ait. Dilexi uos: dicit dñs. Et dixistis. In
 quo dilexisti nos? Nōne fr̄ erat esau iacob: dicit dñs
 & dilexi iacob: esau at̄ odio habui. Esau at̄ frēm iacob
 nō iniq̄ aut spōtanea uolūtate odio habitū a deo: uñ si
 ne meriti grā iacob dilectū māifestū ē cū fm p̄sentia
 suā esau qdē effusioe frat̄ni sāguis cōcupiscere: iacob
 aut̄ ī sui cognitiōe obseruādā legē desiderare cogno
 sceret. Cui⁹ rei grā supradicta usus ē exēplo dicēs Di
 lexi iacob: esau aut̄ odio habui. Quāuis ex opibus me
 moratoꝝ quoꝝ liber geneseos meminint ī quo unus
 qsq; eorum futurus erat: pposito manifeste cōstaret
 ut scriptū ē. Creuerūt pueri & erat esau hō aggressis
 sciēs uenari: iacob aut̄ hō simplex manēs ī tabernacu
 lo. Nā reliqua que lectiōe cōprehēsa sunt p̄uaricatio
 ne populi israel ī obseruādis sacrificijs dei ī crepātiō
 nēq; ī cūdē: q; deos alienos colucrūt significāt.

Incipit plog⁹ bt̄i hieronymi p̄sbyteri ī libros macha
 Achabeorum libri duo prenotāt; prelia iter
 m hebreorū duces gentēq; p̄sarū: pugnā quoq;

sabbatorum & nobiles machabei ducis triumphos: ex
cuius nomine & libri iidem sunt nuncupati. Hec quoque histo-
ria continet etiam Isolyta illa gesta machabeorum fratrum: qui
sub antiocho rege per sacris legibus dira tormenta per-
pessi sunt. Quos mihi pia dum diuersis supplicijs urgerent
non solum non fleuit: sed & gaudes hortabatur ad gloriam
passionis.

Item alius prologus.

M Achabeorum libri licet non habeantur in canone he-
breorum: tamen ab ecclesia inter diuinos voluminum
annotantur historias. Prenotant autem plura inter
hebreorum duces gentisque ipsarum: pugnam quoque sabbato-
rum: & nobiles machabei triumphos: fedus quoque amici-
tiarum cum romanorum ducibus atque legationum. Machabei
septem fratres ab una matre machabea nomine geniti: custodi-
entes legem: prius traditionem: non manducantes carnem porci
nam. ob hoc ab antiocho rege seuerissimo in antiochia
martyrii gloria coronati sunt cum matre sua: atque sepulti cum
magna ueneratione ibi quiescunt. Incipit epistola beati
hieronymi ad damasum papam in qua tetraeuangelistas.

Eratissimo papae damaso hieronymus. Nouum
operum me facere cogis ex ueteri: ut post exempla
scripturarum toto orbe dispersa quasi quaedam arbi-
ter sedeant: & quae inter se uariant quae sunt illa quae cum graeca con-
sentiunt ueritate decernant. Pius labor sed periculosa praesum-
ptio iudicare: de ceteris praesumptum ab omnibus iudicandum: sensus
mutare linguam: & canes ferre mundum ad initia retrahere
paruulorum. Quis enim doctus pariter uel indoctus: cum in ma-
nus uolumen assumpsit: et a salua quam semel sibi bibit: ui-

derit discrepare qd lectitat: nō statī erūpat ī uocē me
 falsariū: me clamās eē sacrilegū: q̄ audeā aliqd ī uete
 rib⁹ libris addere: mutare: corrigere? Aduersus quā
 iuidiā duplex cā me cōsolat: q̄ & tu q̄ sūm⁹ sacerdos
 es fieri iubes: & uerū nō eē qd uariat: etiā maledicoꝝ
 testimonio cōprobat. Si enī latinis exēplarib⁹ fides ē
 adhibēda: rñdeāt qb⁹ tot sūt exēplaria plene quot co
 dices. Sin aut ueritas ē q̄ rēda de pluribus: cur nō ad
 grecā originē reuertēres ea q̄ uel a uiciosīs īterp̄tib⁹
 male edita uel a p̄sūprorib⁹ īperītis emēdata p̄uerfi⁹
 uel a librarijs dormitātib⁹: aut addita sunt aut muta
 ta corrigimus? Neq; uero ego de ueteri disputo testa
 mēto: qd a septuaginta seniorib⁹ ī grecā liguā uersū
 tertio gradu ad nos usq; puenit. Non q̄ro qd aqla qd
 symmach⁹ sapiāt: q̄re theodotiō īter nouos & uetres
 medi⁹ icedat. Sit illa uera īterp̄tatio quā ap̄li p̄baue
 rūt. De nouo nūc loquor testamēto quod grecum eē
 nō dubiū ē: excepto ap̄lo mattheo: q̄ primus ī iudea
 euāgelīū xp̄i hebraicis lris edidit. Hoc certe cū ī nro
 sermone discordat: & diuersos riuulorū tramites du
 cit: uno de fonte q̄ rēdus est. Pretermitto eos codices
 quos a luciano ethesicio nūcupatores paucorū homi
 nū asserit p̄uersa cōtētio: qb⁹ utiq; nec ī ueteri testa
 mēto post septuaginta īterp̄tes emēdare qd licuit: nec
 ī nouo p̄fuit emēdasse. cū multarū gētiū linguīs scri
 ptura ante trāslata doceat falsa eē q̄ addita sūt. Igitur
 hec p̄sens p̄faciūcula pollicet q̄ tuor tantū euāgelia:

quorū ordo ē iste. Mattheus: Marcus: Lucas: Ioānes/
codicū grecorū emēdata collatiōe: sed uetētū que ne
multū a lectiōis latine cōsuetudine discreparēt ita ca
lamo īperauimus: ut hīs tātū que sensum uidebātur
mutare: correctis: reliqua manere pateremur ut fue
rāt. Canones quoq; quos Eusebi⁹ cesariēsis ep̄s alexā
drinū secutus amonitiū in decē numeros ordinauit
sicut in greco habētur exp̄tessimus. Quod si quis de
curiosis uoluerit nosse q̄ in euāgelijis uel eadē: uel ui
cina uel sola sint eorū distinctiōe cognoscet. Magn⁹
siquidē hic in nostis codicibus error inoleuit dum
quod in eadē re: alius euāgelista plus dixit in alio q̄a
minus putauerint addiderūt: uel dū eūdē sensum ali
us aliter expressit: ille qui unū e quattuor primū le
gerat ad eius exēplū: ceteros quoq; estimauerit emen
dādos. Vnde accidit ut apud nos mixta sint oīa: & in
marco plura. Luce atq; matthei. Rursus in mattheo
plura ioannis & marci: & in ceteris reliquorū que in
alijs ppria sunt inueniant. Cū itaq; canones legeris:
qui subiecti sunt cōfusiōis errore sublato & similia:
omnium scies & singulis sua queq; restitues. In cano
ne primo cōcordāt quattuor. Mattheus. Marcus. Lu
cas. Ioānes. In secūdo tres. mattheus. marcus. lucas.
In tertio tres. matthe⁹. lucas. ioannes. In quarto tres
mattheus. marcus. ioannes. In quinto duo. matthe⁹.
lucas. In sexto duo. mattheus. marc⁹. In septimo duo
mattheus. ioannes. In octauo duo. lucas. marcus. In

nono duo. lucas. iohannes. In decimo propria unusquisque que non habetur in alijs ediderunt. Singulis uero euangelijs ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus accrescit. Hic nigro colore prescriptus sub se habet alium ex minio discolorem numerum: qui ad decem usque procedens indicat: prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice uerbi gratia illud siue illud capitulum scire uolueris cuius canonis sit statim ex subiecto numero doceberis: & recurrēs ad principia in quibus canonum est distincta cogeris: eodemque statim canone ex titulo fratris iueto illum quem queras numerum eiusdem euangelij quod & ipse ex inscriptione signatur inuenies atque e uicino ceterorum tramitibus in spectis quos numeros e regione habeant adnotabis: & cum scieris: recutres ad uolumina singulorum: & sine mora repertis numeris quos ante signaueras repies: & loca in quibus uel eadem uel uicina dixerunt. Opto ut in christo ualeas: & memineris mei papa beatissime.

Incipit alius prologus.

Lures fuisse quod euangelia scripserunt. lucas euangelista testatur dicens. Quonia quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum que in nobis complete sunt sicut tradiderunt nobis quod ab initio ipsi uiderunt sermonem: & ministrauerunt ei: & perseuerantia usque ad presens tempus monimenta declarant: que a diuersis auctoribus edita diuersarum heresum fuere principia ut est illud iuxta egyptios: & thomam & mathiam

e iiii

& bartholomeū duodecim quoq; ap̄torū: & basilidis
atq; ap̄tis ac reliquorū quos enumerare lōgissimū est
cū hoc tātū ī p̄sētiarū necesse sit dicere: extitisse quos
dā q̄ sine sp̄ū & gr̄a dei conati sūr magis ordinare nar
rationē: q̄ hystorie texere ueritatē. Quib⁹ iure pōt il
lud p̄pheticū coaptari. Ve q̄ p̄ferunt: de corde suo: q̄
ambulāt post sp̄m suū: q̄ dicūt. Hec dicit dñs: & dñs
nō misit eos. de qb⁹ & saluator ī euāgelio loānis loq̄r
Oēs q̄ ante me uenerūt fures fuerūt & latrones. Qui
uenerūt: nō q̄ missi sūt. Ip̄e enī ait. Veniebant: & ego
nō mittebā eos. In ueniētib⁹ p̄sumptio temeritatis: ī
missis obsequiū seruitutis ē. Eccl̄ia at̄ q̄ dñi uoce su
pra petrā fūdata ē quā ītrodūxit rex in cubiculū suū
& ad quā p̄ foramē] descēsiōis occulte misit manū su
am sūtis damule hinnuloq; ceruorū q̄ttuor uolumi
na padisi instar eructās q̄ttuor & angulos & ānulos
habet: p̄ quos q̄si archa testamēti & custos legis dñi
linguis mobilib⁹ uehit. Prim⁹ omnīū matthe⁹ ē pu
blican⁹ cognomēto leui: q̄ euāgelium ī iudea hebreo
sermone edidit: ob eorū ul̄ maxie causam q̄ ī iesū cre
diderant ex iudeis: & nequa q̄ legis umbra secedente
euāgelij ueritatē serualāt. Secūdus marcus īterpres
ap̄li petri: & alexandrinē eccl̄ie prim⁹ ep̄s: q̄ dñm qdē
saluatorē ip̄e nō uidit: sed ea q̄ audierat magistrū p̄di
cātē: iuxta fidē magis gestorū narrauit q̄ ordinē. Ter
tius lucas medic⁹ natiōe syrus antiochēsis cui⁹ laus ī
euāgelio: q̄ & ip̄e discipulus ap̄li pauli ī achaie bithi

necq; ptibus uolumē cōdidit: quedā altius repetens
 & ut ip̄e in phemio cōfitetur audita magis q̄ uisa de
 scribēs. Vltim⁹ iohannes ap̄ls & euangelista quē iesus
 amauit plurimū: q̄ sup pectus dñi recumbēs purissi
 ma doctrinarū fluēta potauit: & q̄ solus de cruce me
 ruit audire. Ecce m̄ tua. Is cū eēt ī asia: & iā tūc here
 ticorū semina pullularent cherinthi: ebionis: & cete
 rorū q̄ negāt xpm ī carne uenisse: quos & ip̄e in eplā
 sua antichristos uocat: & ap̄ls paulus frequēter p̄cu
 tit: coactus ē ab oib⁹ pene tūc asie ep̄is & multarum
 ecclesiarū legatiōibus de diuinitate saluatoris altius
 scribere: & ad ip̄m ut ita dicā dei uerbum: nō tam au
 daci q̄ felici temeritate p̄rūpere: ut ecclesiastica nar
 rat hystoria: cū a fratribus cogeret ut scriberet ita fa
 cturū se respōdisse si in dicto ieiunio ī cōe oēs deum
 dep̄arent. Quo expleto reuelatiōe saturatus in illud
 phemiū celo ueniēs eructauit. In principio erat uer
 bū: & uerbū erat apud deū: & deus erat uerbū. Hoc
 erat ī principio apud deū. Hec igit̄ q̄ttuor euangelia
 multo ante p̄dicta ezechielis quoq; uolumē p̄bat: in
 quo prima uisio ita cōtexit̄. Et ī medio similitudo q̄ttu
 or aīaliū: & uult⁹ eorū. Facies hoīs & facies leonis &
 facies uituli & facies aqle. Prima hoīs facies matthe
 um significat q̄ q̄si de hoīe exorsus ē scribere. Liber
 generatiōis iesu xpi filij dauid filij abrahā. Secunda
 marcū: ī quo uox leonis: ī heremo rugiētis auditur.
 Vox clamātis ī deserto parate uia dñi: rectas facite se

mitas eius. Tertia uítuli: que euágelistá lucá a zacha-
rie sacerdote assumpsisse initiú p̄figurat. Quarta io-
annē euangelistá q̄ assumptis p̄enis aq̄le & ad altiora
festinans de uerbo dei disputat. Cetera q̄ sequunt̄: in
eúde sensú p̄ficiúnt. Crura eorú recta & p̄nati pedes
& quocúq; sp̄s íbat: íbat: & nō reuertebant̄ & dorsa
eorú plena oculis: & scintille. h̄as l̄apades í medio dis-
currētes: & rota í rotá: & í singulis q̄ttuor facies. Vñ
& apocalypsis ioannis post expositionē uiginti q̄ttu-
or seniorú qui tenentes cytharas & phialas adorātes
agnú dei ítroducít fulgura atq; tonitrua: & septē spi-
ritus discurrētes & mare uitreú: & q̄ttuor āialia plē-
na oculis dicēs. Āial primú síle leoni: & secúndum síle
uitulo: & tertíu síle hoí: & quartú síle aq̄le uolāti. Et
post paululú. Plena inqt̄ erāt oculis: & requiē nō ha-
bebāt die ac nocte dicētia. S̄actus: sanctus: sanct⁹ do-
min⁹ de⁹ oípotēs: q̄ erat: q̄ ē: & q̄ uēturus ē. Quibus
cúctis p̄spicue ostēdit̄: quattuor debere tantú euáge-
lia suscipi: & oēs apocriphorum ncnias mortuis ma-
gis hereticis q̄ ecclesiasticis uiuis canēdas.

Sequitur prologus in mattheum.

m Attheus cū primo p̄dicasset euágelíu in iu-
dea uolēs tráire ad gētes primus euangelíu
scripsit hebraice: quod fratrib⁹ a q̄bus íbat:
ad memoriá reliquit. Sicut enī necesse fuit ad confir-
mationē fidei euágelíu p̄dicare: sic & cōtra hereticos
scribi. Cū aut̄ plures euangelíu scripserint: quattuor

tātū habēt auctoritatis testimoniū: quia p̄ quattuor
 mūdi ptes fidē nunciāt trinitatis: & sunt q̄si quattu
 or rote ī q̄driga dñi q̄ uehit eū p̄ p̄dicationē euāgelij
 & genus humanū quadrifida morte p̄emptū: eorum
 erat p̄dicationē uiuificādū: unde & aliorū euāgelia de
 ciderūt: nec recepta sunt: q̄a nolebāt p̄finitū numeꝛ
 cassari p̄pter uirtutē sacramēti. Designant etiā euan
 geliste q̄ttuor figuris q̄ nō sunt deceptorie: sed iocū
 di mysterij sibi cōscie. Matthe⁹ ī hoīe ītelligit: q̄a cir
 cā humanitatē xp̄i p̄cipaliter īmorat. Marc⁹ ī leone
 q̄a agit de resurrectiōe. Lucas in uitulo agēs de sacer
 dotio. Ioannes ī aqla scribēs sacramēta diuinitatis.
 Xps̄ uero quē describūt hō fuit de uirgine natus. Vi
 tulus ī imolatiōe. Leo ī resurrectiōe. Aqla ī ascēsiōe.
 Vel in hoīe humanitatis. In uitulo sacerdotiū. In leo
 ne regnū. In aqla exprimit̄ diuinitatis sacramētū.

Incipit argumētū in euāgeliiū s̄m mattheū.

Atthe⁹ ex iudea sicut ī ordine primus ponit̄
 m ita euāgeliiū ī iudea primus scripsit: cui⁹ uo
 catio ad dñm ex publicanis actib⁹ fuit: duo
 rū ī generatiōe xp̄i principia p̄sumēs: uni⁹ cui⁹ p̄ria
 circūcisio ī carne: alteri⁹ cui⁹ secūdū cor electio fuit.
 Ex utriusq; enī p̄ribus xp̄s. Sicq; q̄ternario numero
 triformiter posito principiiū a credēdi fide in electio
 nis tēpus porrigēs: & ex ea electiōe usq; ī trāsmigra
 tionis diem dirigēs: atq; a trāsmigrationis die usq;
 ī xp̄m definiēs: decursam aduentus domini ostēdit.

generationē & numero satisfaciens & tpi: ut & se qd
eēt ostēderet: & dei ī se op^o mōstrās etiā in his quorū
gen^o posuit xpi opātis a p̄cipio testimoniū nō nega
ret. Quarū omniū rerū: tēp^o: ordo: numer^o: disposi
tio: uel ratio quod fidei necessariū ē: de^o xps ē: qui fa
ctus ex muliere: fact^o sub lege: nat^o ex uirgine: passus
ī carne: oīa ī cruce fixit: ut triūphās ea ī lemetipo re
surgēs ī corpore: & p̄ris nomē ī p̄rib^o filio: & filij no
mē p̄ri restituēs ī filijs sine p̄cipio sine fine: oñdēs
unū se cū p̄re eē: q̄a un^o ē. In quo euāgelio utile ē desū
derātib^o deū sic p̄ria uel mediā uel p̄fecta cognosceret:
ut & uocationē apli: & op^o euāgelij: & dilectionē dei
ī carne nascētis p̄ uniuersa legētes itelligāt atq; id in
eo ī quo ap̄phēsi sunt: & ap̄phēdere appetūt recogno
scāt. Nobis enim hoc in studio argumenti fuit: & fi
dē facte rei tradere: & operātis dei intelligēdā dilige
ter eē dispositionē querētibus nō tacere.

Incipit prologus in euangeliū fm marcū.

Incipit
m Arcus euangelista dei electus & petri in ba
ptismate filius: atq; in diuino sermone disci
pulus sacerdotiū in israhel agens fm carnē le
uita: ad fidē xpi cōuersus euangeliū in italia scripsit:
ostēdēs in eo quid & generi suo deberet: & xpo. nam
inītiū principij ī uoce p̄phetice exclamatiōis institu
ens ordinē leuitice electiōis ostēdit: ut p̄dicās p̄desti
natū ioannē filiū zacharie in uoce angeli annuncian
tis emissum: non solū uerbū carnē factum: sed & cor
pus dñi in omnia p̄ uerbū diuine uocis aīatū: in inī

tio euāgelice p̄dicatiōis ostēderet: ut q̄ hec legens sci-
ret cui inītiū carnis ī dño: & iesu adueniētis habita-
culū caro deberet agnoscere: atq; ī se uerbū uocis qd̄
ī eōsonātib⁹ pdiderat īueniret. Deniq; cū p̄fecti euan-
gelij op⁹ intrās: & a baptīsmo dñi p̄dicare deū incho-
ans: nō laborauit natīuitatē carnis quā ī priorib⁹ ui-
derat dicere: sed toti⁹ exprīmens expositionē deserti.
numerū ieiunij: tētationē diaboli: congregationē be-
stiarū & ministeriū ptulit angelorū: ut īstituēs nos
ad itelligēdū singula ī breui cōpingēs: nec auctorita-
tē facte rei demeret & p̄ficiēdi opis plenitudinē non
negaret. Deniq; amputasse sibi post fidem pollicē dē
ut sacerdotio reprobis haberet: sed tātū eōsentīēs fi-
dei p̄destinata potuit electio: ut nec sic ī ope uerbi p̄-
deret q̄ prius meruerat ī genere. Nā alexādrīe ep̄s fu-
it. Cuius p̄ singula opus fuit scire: & euāgelij in se di-
cta disponere: & disciplinā legis ī se agnoscere: & di-
uinā ī carne dñi itelligere naturā. Que in nos primū
requi oportet: dehinc īq̄sita uolumus agnosci habē-
tes mercedē exhortatiōis: qm̄ qui plātat & qui rigat
unū sunt: qui aut̄ in eremētū p̄stat deus ē.

Incipit p̄logus in euangeliū fm̄ iōannem.

h Ic ē iōānes euāgelista un⁹ ex discipul⁹ dñi: q̄
uirgo a deo elect⁹ est: quē de nuptijs uolētē
nubere uocauit de⁹. Cui uirginitatis ī hoc
duplex testimoniū dat̄ ī euāgelio q̄ & p̄ ceteris dile-
ctus a deo dī: & huic matrē suā p̄dēs ī cruce cōmen-
dauit dñs: ut uirginē uirgo seruaret. Deniq; manife-

stās in euāgelio q̄ erat ip̄e incorruptibilis uerbi oꝝ
inchoās: solus uerbū carnē factū ēē: nec lumē a tere-
bris cōprehēsum fuisse, testat: primū signū ponēs q̄
ī nuptijs fecit dñs ostēdēs q̄ ip̄e erat: ut legētibus de-
mōstraret q̄ ubi dñs inuitatus sit: deficere nuptiarū
uinū debeat & ueteribꝯ imutatis noua oīa q̄ a xp̄o in-
stituunt̄ appareāt. Hoc aut̄ euāgeliū scripsit in asia:
postea q̄ ī pathmos insula apocalypsim scripserat: ut
cui in principio canonis incorruptibile principiū p̄
notat ī genesi: ei etiā incorruptibilis finis p̄ uirginē
in apocalypsi redderet dicēte xp̄o. Ego sum alpha &
o. Et hic ē iohannes qui sciens supuenisse diē recessus
sui cōuocatis discipulis suis ī epheso: p̄ multa signō-
rū experimēta promēs xp̄m: descendens in defossum
sepulture sue locū facta oratione: positus ē ad patres
suos: tam extraneus a dolore mortis q̄ a corruptione
carnis inuenit̄ alienus. Tñ post oēs euāgeliū scripsit
& hoc uirgini debebat. Quorū tñ uel scriptorū tp̄is
dispositio: uel librorū ordinatio: ideo a nobis p̄ singu-
la nō exponit̄: ut sciēdi desiderio collato & q̄rētibus
fructus laboris: & deo magisterij doctrina seruet̄.

Incipit p̄logus specialis ī epistolā ad romanos.

r Omani sunt q̄ ex iudeis & gētibus credide-
rūt. hi sup̄ba cōtentiōe uolebāt se alterutrū
supponere. Nā iudei dicebāt. Nos sumꝯ po-
pulus dei quos ab initio dilexit & fouit. Nos circūci-
si ex genere abrahā scā descendimus ex stirpe: & notus
retro apud iudeā tātū deꝯ. Nos de egypto signis dei

40

& uirtutibus liberati: mare sicco p̄trāsiuimus pedes:
cū inimicos n̄ros grauissimī fluctus inuoluerēt. No-
bis pluuit māna dñs in deserto: & q̄si filijs suis celeste
pabulū ministrauit. Nos die noctuq; ī colūna nubis
ignisq; p̄cessit: ut nobis ī inuio iter ostēderet. Atq; ut
cetera ei⁹ circa nos imēsa beneficia taceamus: nos so-
li digni fuim⁹ dei legē accipe: & uocē dei loquētis au-
dire: eiusq; cognoscere uolūtātē. In qua lege nobis p̄-
missus ē x̄ps ad quos etiā ip̄e se uenisse testatus ē di-
cens. Nō ueni nisi ad oues q̄ perierāt domus israel:
cū uos canes potius q̄ hoīes appellauerit. Equū ne er-
go ē ut idola hodie deferētes q̄bus ab initio deserui-
stis nobis cōparemini: & nō poti⁹ ī p̄selitorū locū ex
legis auctoritate & cōsuetudini deputemini. Et hoc
ip̄m nō merebamini nisi q̄a larga sēp dei clemētia uo-
luit uos ad nostrā imitationē admittere. Gentes etiā
cōtrario respōdebāt. Quāto enī maiora erga uos dei
b̄nficia narraueritis: tāto maioris uos criminis reos
eē mōstrabit. Sēp enī his oīb⁹ extitistis īgrati. Nā
ip̄is pedib⁹ q̄b⁹ aridū mare trāsiistis: ludebatis añ ido-
la q̄ fecistis: & ip̄o ore quo paulo ante ob necē aduer-
sariorū dño cātaueratis simulacra uobis fieri popos-
cebatis. Illis ocul⁹ q̄b⁹ uenerādo deū ī nube ul' igne cō-
spicere solebatis: simulacra ituebamini. Māna quoq;
uobis fastidio fuit: & semp ī deserto cōtra dñm mur-
murastis ad egyptū uñ uos manu ualida ciecerat: re-
dire cupiētes: qd̄ plura. Ita p̄cs uestrī crebra puoca-
tiōe dñm irritauerūt: ut oēs ī heremo morrerent nec

plus ex senioribus eorum quam duo homines terram repromissionis intraret. Sed quod antiquam replicam: cum etiam si illa minime fecissetis de hoc solo nemo uos dignos uenia iudicaret: quod dominum in christum prophetarum semper uobis uocibus repromissum non solum suscipere uoluistis: sed etiam morte pessima pemistis: Quae ut nos cognouimus: statim credidimus: cum nobis de eo antea non fuerat predicatum. Vnde probatur quod idolis seruiuimus: non obstinationi mentis: sed ignorantie depurandum. Qui enim cognitum illico sequimur: uolunt utique sequi remur si antea cognouissemus. Sic autem uos de generis nobilitate iactatis quasi non morum imitatio magis quam carnalis natiuitas filios uos faciat esse scorum. Denique esau & ismahel cum de stirpe sint abrahae: minime tamen in filiis reputantur. His taliter altercatibus apostolus se medium interponens ita partium dirimit quaestiones: ut neutrum eorum sua iusticia salutem meruisse confirmet: ambos uero populos & scientes & grauius deliquisse. Iudeos quidem quod per peruariationem legis deum ihonorauerint: gentes uero quod cum cognitum de creatura creatorum ut deum debuerint uenerari: gloriam eius in manufacta mutauerint simulacra. Utrosque etiam filii ueniam consecutos: equales esse uerissima ratione demonstrat: praesertim cum in eadem lege predictum sit & iudeos & gentes ad christi fide uocandos esse. Quapropter uicium fin eos humilians ad pacem & concordiam cohortatur.

Incipit argumentum.

Omnia sunt partibus italicis. Hi praesertim sunt a falsis apostolis: & sub nomine domini nostri iesu christi in lege & prophetas erant inducti. Hos reuocat apostolus ad uer-

41
ram & euangelicam fidem: scribens eis a corintho.

Incipit plogus in primā epistolā ad corinthios.

Pistola prima ad corinthios mltas cās diuer
c fasq; cōplectit. Quarū ptē relatiōe fratrum
cognouit ap̄ls. Partim ip̄orū corinthioꝝ sūt
lris iudicate. Nonnullas uero p̄ officij sui cura: aut or
dinat: aut emēdat: & uarijs curatiōib⁹ medet̄ diuersa
infirmitate lāguētib⁹. Nā apud eos primū curat̄ dif
fensiōis uitiū q̄ mlti pseudo ap̄lorū unitatē itulerūt
scindētes ecclie: ut ppriij noīs facerēt sectatores q̄ his
exprobat̄ uerbis ap̄ls. Hoc at̄ dico q̄ unusq; uestrū
dicit. Ego qdē sū pauli: ego aut̄ appollo: ego uero ce
phe: ego aut̄ xp̄i. Et ob hoc quidē horū se dicit facere
nominū mētionē: ut mltō magis erubescāt id se face
re sub falsorū ap̄lorū noib⁹: q̄ etiā si sub pauli & pe
tri fierēt noīe displiceret. Secūda cā ei⁹ iducit̄: q̄ p̄
ne oblit⁹ reuerētie uxore sibi nō erubuit facere de no
uerca. Quod facinus licet fornicationē appellauerit
ap̄ls: tñ ita cōdēnauit: ut i ultionē facti auctore talis
op̄is diabolo iudicauerit deputādū: ip̄osita iudicioꝝ
& litiū. tertia q̄stioe. Quarto loco matrimoniorū iu
ra tractant̄ his. Quinto loco uirginitatis consiliū ue
lut e uicino cōiūgit̄. Sexto loco de escarū licentia dif
putat̄. Septimo atq; octauo loco de attēdēdo uiris &
mfierib⁹ uelādo capite: ac sacramētorū cōione p̄cipit̄
Nono loco emulatio q̄ diuersitate donorū sp̄ualium
nascebat̄ sub exēplo mēbrorū & corporis castigatur.

Decimo resurrectiōis spes multis argumētis & rōni
b^o approbat. Ultimo de colligēdis ad necessitatē scō
rū noīe charitatis cura uel edificatio cult^o i^oponit. In
terferunt his pauca: q̄ aut ut q̄busdā uidet: p̄dēt ex
superiorib^o: aut habēt licet pprias tñ puulas actiones.

Incipit argumentum.

c. Orinthij sunt achaici & hi sifr ab aplo audi
erūt uerbū ueritatis: & subuersi sunt multi
pharica a falsis aplis: qdā a philosophie uer
bosa eloquēria. alij secta legis iudaice i^oducti sūt. hos
reuocat apls ad uerā fidē & euāgelicā sapiētiam: scri
bēs eis ab epheso p̄ timotheū discipulū suū.

Incipit plogus in secūda ep̄la ad corinthios.

i. N secūda ad corinthios ep̄la q̄si i pte supio
ri post tribulationū suarū relationes reddit
cās quare ad eos secūdo nō ierit: qm̄ nō leui
mutatiōe consilij fecisse se asserit: sed ne aduentu suo
tristiciā icurreret: cum i pctō p̄manere discipulos re
perisset. Deinde post agnitos fruct^o p̄nic reconciliat
eū ecclie: quē i prima p̄pter fornicationē a consortio
scōrū iusserat amoueri. Tertio cōtra pseudo aplos of
ficij sui dignitatē tuet: & noui testamenti ministros
tāto anteire grā ostēdit quāto euāgelicū ē lege p̄stāt^o
Immorat etiā i cā illa plurimū quā breuiter i prima
cōtigerat: ut prompto ac libētī aīo necessaria p̄sentis
uite nō habentib^o largiant & utilitate spūalis cōmer
tij cōmutēt p̄sentia cū futuris atq; abūdātia sua scōr

īopiā suppleāt: ut uicissim eotū īopia scōrū abūdātia
suppleat. In fine repetit quod superius cōtra pseudo
ap̄los egerat & iactationē eorū p̄dicatiōesq; de se gl̄io
sas: uel collata antiq̄tate generis: uel cathalogo iniu-
riarū ac piculorū suorū euacuat. Dicitq; eos oparios
subdolos q̄ ad imitationē sathane trāssfigurēt ī ap̄los
xp̄i: sub p̄dicatiōis spe lucrā pecuniaria q̄q; sectātes.

Incipit argumentū.

Ost actā a corinthijs penitētiā consolatiā
p scribit eis eplam ap̄ls a troade p̄ titū: & col-
laudās eos hortat ad meliora: contristatos q̄
dem eos: sed emendatos ostendens.

Incipit argumentū in epistolā ad galathas.

Alathe sunt greci. hi uerbū ueritatis primū
h ab apostolo acceperūt: sed post discessū eius
tētati sunt a falsis apostolis: ut in legē & cir-
cuncisionem uerterentur. Hos apostolus reuocat ad
fidem ueritatis scribens eis ab epheso.

Incipit argumentū in epistolā ad epheseos.

Phesi sunt asiani. hi accepto uerbo ueritatis
e p̄stiterūt ī fide. Hos collaudat ap̄ls scribēs
eis a roma de carcere p̄ tythicū diaconem.

Incipit argumentum in epistolam ad philippenses.

Hilippēsēs sunt macedonēs. hi accepto uer-
p bo ueritatis perstiterunt in fide: nec recepe-
runt falsos apostolos. Hos collaudat aposto-
lus: scribēs eis a roma de carcere per epaphroditum.

Incipit argumentum in epistolâ ad colossenses.

Olostenses & hi sicut & laodoceses sūt asiani
c & ipi p̄uēti erāt a pseudo apl̄is. Nec ad hos
accessit ip̄e apl̄s: sed & hos p̄ epl̄am corrigit

Audierāt enī uerbū ab archyppo: q̄ & mysteriū ī eos
accepit. Ergo apl̄s iam ligatus scribit eis ab cpheso p̄
tychicū diaconē: & onefimū acolitū.

Incipit argumētū ī epl̄am ad thessalo. primā.

Thessalonicēses sunt macedones qui accepto
t uerbo ueritatis perstiterūt in fide: etiā in p̄
secutiōe ciuiū suorū. Pretcrea nec receperūt
falsos apostolos: nec ea que a falsis apostolis diceban
tur. Hos collaudat apostolus scribēs eis ab athenis p̄
tythum diaconem: & onefimū acolitū.

Incipit argumentū in epistolam secundam.

D thessalonicenses secundā scribit epistolā
a apostolus: & notum facit cis de temporib⁹
nouissimis & de aduersarij deiectione. Scri
bit hanc epistolam ab athenis per tythum diaconem
& onefimum acolitum.

Incipit argumentū in epistolâ ad thimotheū primā

Thimotheū instruit & docet de ordinatione
t ep̄at⁹ & diaconi: & oīs eccl̄iastice discipline
scribēs ei a laodicia p̄ tychicū diaconē.

Incipit argumentum in epistolam secundam.

Tē timotheo scribit de exhortatōe martyri
i & oī regula ueritatis: & qd futurū sit t̄pib⁹

nouissimis: & de sua passiōe scribēs ei ab urbe roma.

Incipit argumentū in epistolam ad titum.

Titum cōmonefacit & instruit de constitutiōe presbyterij: & de spiritali conuersatione: & hereticis uitandis qui traditiōibus iudaicis credunt: scribens ei a nicopoli.

Incipit argumentū in epistolā ad philemonē.

Philemoni familiares litteras facit p̄ onesium seruo eius: scribens ei ab urbe roma de carcere per suprascriptum onesium.

Incipit argumentum in epistolam ad hebreos.

In primis dicendū ē cur ap̄ls paulus in hac eplā scribēda nō seruauerit morē suū: ut uocabulū noīs sui uel ordinis describeret dignitatē. Hec cā ē: q̄ ad eos scribens q̄ ex circūcisiōe crediderāt q̄ si gētīū ap̄ls & nō hebreorū: sciēs quoq; eorū supbiā: suāq; humilitatē ip̄e demōstrās: meritū officij sui noluit anteferre. Nam sicut mō etiā iohannes ap̄ls p̄pter humilitatē ī eplā sua nomē suū eadē ratione non p̄tulit. Hāc ergo epistolā ser̄ ap̄ls ad hebreos cōscriptam hebraica lingua misisse: cuius sensum & ordinem retinēs lucas euāgelista post excessum apostoli pauli greco sermone composuit.

Incipit prefatio hieronymi in actus apostolorū.

Canit psalmista: ambulabūt de uirtutibus in uirtutes. Post ap̄li pauli eplās dudū uno uobis uolumine trāslatas dūmon & rogatiane

charissimi: actus ap̄torū cōpellit̄is ut trāsserā in lati-
nū quē librū nulli dubiū est a luca anthiocheno arte
medico q̄ post ea inseruiēs paulo ap̄to xp̄i factus est
discipulus fuisse editū. Ceruices p̄mit̄ ip̄osita sepius
oneris magnitudo: q̄a studia iuidiorū rephēsiōe di-
gna putant ea q̄ scribimus: illorū nunq̄ odio & detra-
ctiōe: iuuante xp̄o meū filebit eloquiū. Actus ap̄torū
nudā qdē uidentē sonare hystoriā: & nascētis ecclesie
infantiā texere: sed si nouerim⁹ scriptorē corū lucam
eē medicū: cui⁹ laus ē ī euangelio: aīaduertimus pari-
ter oīa uerba illius anime languentis esse medicinā.

Item alius prologus.

1. Vcas antiochēsis natiōe syr⁹ cui⁹ laus ī euā-
gelio canit̄ apud antiochiā medicīne artis
egregi⁹: & ap̄torū xp̄i discipul⁹ fuit: postea
usq̄ ad cōfessionē paulū cōsecut⁹ apl̄m: si ne crimine
ī uirginitate p̄manēs deo maluit seruire. Qui septua-
gintaq̄ttuor ānos agēs ī bitynia obiit̄ plenus sp̄ū scō
quo istigāte ī achaie ptib⁹ euāgeliū scribēs grecis fi-
delib⁹ incarnationē dñi fideli narratōe ostēdit: eūdeq̄
ex stirpe dauid descēdisse mōstrauit. Cui nō īmerito
scribēdorū actuū ap̄torū potestas ī ministerio datur
ut deo ī deū pleno: & filio pditiōis extincto oratione
ab apl̄is facta: sorte dñice electiōis numer⁹ cōpleret̄.
Sicq̄ paul⁹ cōsumationē apl̄icis actib⁹ daret q̄diu cō-
tra stimulū calcitrātē dñs elegisset. Quod legētib⁹
& req̄rētib⁹ deū breui poti⁹ uolui ostēdere sermone:

q̄ plixius' aliqd fastidiētibus pdidisse: sciēs q̄ operā
tē agricolā oporteat primū de suis fructibus edere.
Quē ita diuina subsecuta ē grā: ut nō solū corporib⁹
sed etiā animabus eius pficeret medicina.

Incipit plogus in septē epistolā canonicas.

On ita ē ordo apud grecos q̄ integre sapiūt
n fidēq; rectā sectant: eplārū septē q̄ canonicē
nūcupant: sicut in latinis codicib⁹ inuenit:
ut q̄a petrus est primus in ordine ap̄lorū: prime sint
etiā eius eplē ī ordine ceterarū. Sed sicut euāgelistas
dudū ad ueritatis lineā correximus: ita has pprio or
dini deo iuuāte reddidimus. Est enī prima earū una
iacobi: due petri: tres ioānis: & iude una. Que si sicut
ab eis digeste sūt: ita quoq; ab īterptib⁹ fideliter ī la
tinū uerterent̄ eloquiū: nec ambiguitatē legētib⁹ fa
cerēt: nec fimonū sese uarietas īpugnaret illo p̄cipue
loco: ubi de ueritate trinitatis ī prima ioānis eplā po
sitū egim⁹: in q̄ etiā ab ī fidelib⁹ trāslatorib⁹ multū
erratū eē a fidei ueritate cōperim⁹: trium tātūmodo
uocabula: hoc ē aq̄ sanguinis & spūs ī ip̄a sua editiōe
ponētib⁹: & p̄ris uerbiq; ac spūs testimoniū omittē
tib⁹. In quo maxime & fides catholicā roborat: & pa
tris & filij & spūs scī una diuinitatis substantia com
probat. In ceteris uero eplīs quantū ad n̄ra aliorū di
stet editio: lectoris prudentie derelinquo. Sed tu uir
go xp̄i eustochiū dū a me īpensius scripture ueritatē
inquiris: meam quodāmodo senectutem inuidiorū

dentibus corrodenđā exponis qui me falsariū corru-
ptorēq; sanctarū pñūciāt scripturarū. Sed ego in ta-
li opere nec emulorū meorū inuidentiam ptimesco:
nec sancte scriptūre ueritatē pscētibus denegabo.

Prologus in apocalypsim.

i Oannes apłs & euangelista a xpo elect⁹ atq;
dilectus: i tāto amore dilectiōis uberior ha-
bit⁹ ē: ut i cena supra pect⁹ ei⁹ recūberet: &
ad crucē astātī: soli matrē ppriā cōmendasset: ut quē
nubere uolētē ad amplexū uirginitatis ascuerat: ipi
etiā custodiēdā uirginē tradidisset. hic itaq; ppf uer-
bū dei & testimoniū iesu xpi i pathmos isulā sortiret^r
exiliū: illic ab eodē apocalypsis pōstensa describit^r: ut
sicut i principio canonis idest libri genēseos. icorru-
ptibile principiū pnotat: ita etiā icorruptibilis finis
p uirginē i apocalypsi redderet dicentis. Ego sum al-
pha & o. initiū & finis. Hic ē iohannes q sciens supue-
nisse sibi diē egressiōis de corpe cōuocatis in epheso
discipulis descēdit i defossū sepulture sue locū: orati-
oneq; cōpleta reddidit spiritum tam a dolore mortis
fact⁹ extraneus: q̄ a corruptiōe carnis nescit alienus.
Cui⁹ tñ scripture dispositio uel libri ordinatio: ideo
a nobis p singula nō exponit^r: ut nesciētib⁹ inq̄rendi
desideriū collocet^r: & querētib⁹ laboris fruct⁹ & deo
magisterij doctrina seruet^r. Deo gratias.

Impressum Salmantice Anno
dñi. M, cccc, xcvj.

LNC
1531

